

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

İSTANBUL KENT
ÜNİVERSİTESİ

18-25 YAŞ ARALIĞINDAKİ GENÇ YETİŞKİNLER VE ANNELERİNİN
ERKEN DÖNEM UYUM BOZUCU ŞEMALARI VE ÇOCUKLUK ÇAĞI
TRAVMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Begüm Ece ÇALIŞKAN

İSTANBUL – 2023

T.C.
İSTANBUL KENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

18-25 YAŞ ARALIĞINDAKİ GENÇ YETİŞKİNLER VE ANNELERİNİN
ERKEN DÖNEM UYUM BOZUCU ŞEMALARI VE ÇOCUKLUK ÇAĞI
TRAVMALARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Begüm Ece ÇALIŞKAN

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Kahraman GÜLER

İSTANBUL – 2023

KABUL VE ONAY

Begüm Ece Çalışkan tarafından hazırlanan “18-25 Yaş Aralığındaki Genç Yetişkinler ve Annelerinin Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaları ve Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki” adlı tez çalışmasının savunma tarihi 19/07/2023.tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Kahraman GÜLER

Üye

Dr. Öğretim Üyesi Volkan DEMİR

Üye

Dr. Öğretim Üyesi Rukiye KÖROĞLU

İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun
tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Begüm Ece ÇALIŞKAN

19.07.2023

ÖN SÖZ

Bu tezin tüm aşamalarında bilgi, destek ve özenli takibini benden esirgemeyen değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Kahraman GÜLER'e çok teşekkür ederim. Araştırmamı sunduğum, beni dikkatle ve özenle takip eden ve savunma sırasında çalışmamın son haline gelmesi için kıymetli katkılar yapan jüri üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Rukiye KÖROĞLU ve Dr. Öğr. Üyesi Volkan DEMİR'e teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Değerli arkadaşlarım Feza Fulya YALÇIN, Zeynep YİĞİT, Sıla BENLİ ve Aylin SAYAR'a her zaman koşulsuzca yanımda oldukları için teşekkür ederim. Ayrıca Ece Targıt GÜNŞİRAY ve Can GÜNŞİRAY'a sevgi ve desteklerini yıllardır eksik etmedikleri için teşekkür ederim.

En önemli teşekkürlerimi sona sakladım. Tüm hayatım boyunca bana koşulsuz sevgi ve saygı sunan, yanımda olduklarını her zaman hissettiren, kendi hayatımı kurabilmem için hiçbir desteği eksik etmeyen başta canım annem Nilgün KOŞUCU ÇALIŞKAN, sevgili kardeşim Doğa Nur ÇALIŞKAN, babam Salih ÇALIŞKAN, anneannem Melahat KOŞUCU ve dedem Emin KOŞUCU olmak üzere tüm aileme ve sevdiklerime çok teşekkür ederim.

Begüm Ece ÇALIŞKAN

19.07.2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	i
TABLO LİSTESİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
1.1. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar	5
1.1.1. Şema Terapi	5
1.1.2. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Özellikleri	6
1.1.3. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Oluşumu	7
1.1.4. Şema Alanları.....	8
1.1.4.1. Şema Alanı A: Ayrılma ve Reddedilme	8
1.1.4.1.1. Terk Edilme/İstikrarsızlık Şeması	8
1.1.4.1.2. Güvensizlik/Kötüye Kullanılma Şeması.....	9
1.1.4.1.3. Duygusal Yoksunluk Şeması	9
1.1.4.2. Şema Alanı B: Zedelenmiş Özerklik ve Başarısızlık	10
1.1.4.2.1. Bağımlılık/Yetersizlik Şeması	10
1.1.4.2.2. Dayanısızlık Şeması.....	11
1.1.4.2.3. Başarısızlık Şeması.....	11
1.1.4.2.4. Gelişmemiş/İç İç Geçmiş Benlik Şeması.....	12
1.1.4.3. Şema Alanı C: Zedelenmiş Sınırlar	12
1.1.4.3. 1. Haklılık/Büyükleme Şeması.....	12
1.1.4.3.2. Yetersiz Öz-denetim/ Öz-disiplin ve Kontrol Şeması	13
1.1.4.4. Şema Alanı D: Diğer Yönelimlilik.....	13
1.1.4.4.1. Boyun Eğme Şeması.....	14
1.1.4.4.2. Kendini Feda Şeması	14
1.1.4.4.3. Onay-Arayıcılık Şeması.....	14
1.1.4.5. Şema Alanı E: Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık	15
1.1.4.5.1. Karamsarlık Şeması.....	15
1.1.4.5.2. Duyguların Bastırılması Şeması.....	16

1.1.4.5.3. Yüksek Standartlar Şeması	16
1.1.4.5.4.Cezalandırıcılık Şeması	16
1.1.5. Şemalarla Baş Etme Stratejileri	16
1.2. Çocukluk Çağı Travmaları	18
1.2.1. Kişilerarası Travmalar	19
1.2.1.1. Duygusal İstismar.....	20
1.2.1.2 Fiziksel İstismar	21
1.2.1.3. Cinsel İstismar.....	22
1.2.1.4. Fiziksel İhmal.....	23
1.2.1.5. Duygusal İhmal	23
1.2.2. Çocukluk Çağı Travmaları ve Psikopatolojiler.....	24
BÖLÜM 2: YÖNTEM	25
2.1. Araştırmanın Modeli	25
2.2. Araştırmanın Örneklemi	25
2.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	25
2.3.1. Sosyodemografik Bilgi Formu.....	25
2.3.2. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3).....	25
2.3.3. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)	27
2.4. Araştırma Verilerinin Toplanması	27
2.5. Araştırma Verilerinin Analizi	28
BÖLÜM 3: BULGULAR.....	31
3.1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Korelasyon Bulguları.....	32
3.2. Araştırma Değişkenlerinin Sosyodemografik Değişkenler Yönünden Karşılaştırma Analizi Bulguları.....	38
3.2.1. Annelere İlişkin Karşılaştırma Analizi Bulguları.....	38
3.2.2 Gençlere İlişkin Karşılaştırma Analizi Bulguları.....	47
BÖLÜM 4: TARTIŞMA.....	56
4.1. Anne ve Çocuklarının Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaları Arasındaki İlişkinin Yorumlanması	56
4.2. Anne ve Çocuklarının Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişkinin Yorumlanması	62
4.3. Annelerin ve Gençlerin Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalarının Eğitim Durumları ile	

İlişkisinin Yorumlanması	65
4.4. Annelerin ve Gençlerin Çocukluk Çağı Travmalarının Eğitim Durumları ile İlişkisinin Yorumlanması	67
4.5. Gençlerin Çocukluk Çağı Travmalarının Cinsiyet ile İlişkisinin Yorumlanması.....	67
4.6.Gençlerin Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalarının Cinsiyet ile İlişkisinin Yorumlanması	67
SONUÇ VE ÖNERİLER	69
KAYNAKÇA.....	72
EKLER.....	79
ÖZ GEÇMİŞ	87

KISALTMALAR

ADDT	: Akılcı Duygusal Davranışçı Terapi
BDT	: Bilişsel Davranışçı Terapi
KBF	: Kısa Bilgi Formu
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
ÇÇTÖ	: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği
YŞÖ-KF3	: Young Şema Ölçeği Kısa Form – 3

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Young Şema Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçlar.....	29
Tablo 2. Katılımcılara Ait Frekans Tablosu	32
Tablo 3. Annelerin Young Şema Ölçeği Puanlarıyla, Gençlerin Young Şema Ölçeği Puanlarının İlişkisi... ..	33
Tablo 4. Annelerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Puanlarıyla, Gençlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Puanlarının İlişkisi	37
Tablo 5. Eğitim Durumu Değişkenine Göre Young Şema Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması	39
Tablo 6. Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması	45
Tablo 7. Cinsiyet Değişkenine Göre Young Şema Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması	48
Tablo 8. Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması... ..	50
Tablo 9. Eğitim Durumu Değişkenine Göre Young Şema Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması... ..	51
Tablo 10. Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması... ..	54

ÖZET

İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

18-25 Yaş Aralığındaki Genç Yetişkinler ve Annelerinin Erken Dönem Uyum Bozucu

Şemaları ve Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki

Begüm Ece ÇALIŞKAN

Yüksek Lisans Tezi

Psikoloji Anabilim Dalı / Klinik Psikoloji Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kahraman GÜLER

Temmuz, 2023 – 86

Bu tezin amacı, genç yetişkinler ve annelerinin erken dönem uyum bozucu şemaları ve çocukluk çağı travmaları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Ayrıca, bu değişkenlerin cinsiyet ve eğitim durumuna göre bir değişiklik gösterip göstermediği araştırılmıştır. Araştırma verilerini toplamak için Young Şema Ölçeği Kısa Form – 3 ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma bu ölçeklerin çevrimiçi bir şekilde hazırlanıp katılımcılara iletilmesi ile ilerletilmiştir. Bu tezin amacı psikoloji bilimi literatürüne katkı sunmaktır. Araştırmada gönüllülük esas alınmış, araştırma örneklemini 250 genç yetişkin ve annelerinden oluşan 500 kişiden ibarettir. Sadece gençlerin yanıtladığı toplamda 2 anket verisi, gençlerin anneleri ölçekleri doldurmadığı için gerekli analizlerin yapılamaması sebebiyle örneklemden çıkarılmıştır. Veriler toplandıktan sonra SPSS 27 programına aktarılmıştır. Araştırma verilerinin normal dağılım varsayımı incelenerek kontrol edildikten sonra analize başlanmıştır. Ölçek ve alt ölçeklerin normal dağılıp dağılmadığını kontrol edebilmek için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Anne ve gençlerin erken dönem uyum bozucu şemaları arasındaki ilişki ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır. Şema ve çocukluk çağı travmalarının sosyodemografik özelliklere göre değişimini incelerken Mann-Whitney-U ve Kruskal Wallis-H testleri uygulanmıştır. Anne ve çocukların erken dönem uyum bozucu şemaları arasında anlamlı bir ilişki, çocukluk çağı travmaları arasında yine anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu değişkenlerin sosyodemografik özelliklere göre değişiklik göstermediği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şema Terapi, Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar, Çocukluk Çağı Travmaları

ABSTRACT

Istanbul Kent University Postgraduate Education Institute

**The Relationship Between Young Adults' Aged 18-25 and Their Mothers' Early
Maladaptive Schemas and Childhood Traumas**

Begüm Ece ÇALIŞKAN

Master Thesis

Psychology / Clinical Psychology

Supervisor: Dr. Lecturer Kahraman GÜLER

July, 2023 - 86

The aim of this study is to present if there is a correlation between mothers' and their childrens' maladaptive early schemas and childhood traumas. Present study aims to understand whether maladaptive early schemas and childhood traumas varies according to sociodemographic variables. Young Schema Questionnaire Short Form-3, Childhood Trauma Questionnaire and Personal Information Form were used to collect data. These forms were sent to participants online. All participants attended to the study voluntarily. Study sample consists of 500 people, 250 of young adults and 250 of their mothers. 2 of the answered questionnaires were excluded from the data since they were only answered by the young adults and there are no corresponding data from their mothers. After collecting, all data were transferred to SPSS 27. First the research data was examined and checked if the normal distrubution assumption was true, then the analyses started. To check whether the scale and subscales normally distributed, Kolmogorov-Smirnov test was applied. To examine the relationship between early maladaptive schemas and childhood traumas of mothers and young adults, Pearson correlation test was applied. Lastly, to examine whether there are changes is schemas and traumas according to sociodemographic characteristics, Mann-Whitney-U and Kruskal-Wallis-H tests were applied. A significant relationship was found between early maladaptive schemas of mothers and children, and a significant relationship between childhood traums of mothers and children. It was determined that these variables did not differ according to sociodemographic characteristics.

Keywords: Schema Theraoy, Early Maladaptive Schemas, Childhood Traumas

GİRİŞ

İnsan davranışı, geçmişten günümüze kadar psikoloji biliminin araştırma odağı olmuştur. Davranışların, kişinin düşünce ve inanç sistemlerinden nasıl etkilendiği ise özellikle anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmalar, bireyin basit bir düşünme yapısıyla dünyaya geldiğini ve deneyimleriyle birlikte zihninde şemaların yani inançların oluştuğunu göstermektedir (Bartlett, 1932). Bunların yanı sıra kişinin büyürken maruz kaldığı olay, durum ve ilişkilerin de kişinin sahip olduğu düşünce yapısı ve inançları beslediği düşünülmektedir. Her ne kadar bu etkiler bazı durumlarda olumlu olup bireylerin kültürel değer ve etik yargılarının oluşumunu desteklese de bazen kişinin hayatını kolaylaştırıcı olmaktan çıkabilmektedir.

Bu araştırmada ele alınan olgulardan ilki olan erken dönem uyum bozucu şemalar, kişinin hayatının ilk dönemlerindeki yaşantılarının gelecek yaşantılara etkilerini kanıtlar niteliktedir. Aynı zamanda, erken dönemlerde yakın çevremizdeki insanların hayata karşı tutumlarının, ileride hayatı nasıl algıladığımıza olan etkisinin önemini gösterir. Şemalar, gerekli durumlarda uyum sağlamaya ve hatta sorunların çözümüne katkı sağlıyor olsa da olumsuz şemalar bireyin işlevselliğini negatif olarak etkileyebilir ve psikopatolojilerin kökenlerini oluşturabilmektedir (Young, 1999).

Erken dönem uyum bozucu şemalar, çocukluk veya ergenlik döneminde oluşan ve tüm yaşam boyu etkilenmeye devam eden, kişinin kendi ve diğerleriyle ilişkileri hakkında anılar, duygular, bilişler ve bedensel duyumlardan oluşan geniş, işlevsiz ve yaygın kalıplar olarak tanımlanmaktadır (Young vd., 2003). Erken gelişim dönemlerinde karşılanmayan belirli ihtiyaçlar bu şemaların oluşumunda rol oynarken, bireyin yetişkinlik döneminde de benzer ihtiyaçların karşılanmasında engel olarak rol alırlar (Bricker ve Young, 2012: 4). Oluşumları yaşamın erken dönemlerinden kaynaklansa da bireyin tüm hayatı boyunca var olarak kendilerini tekrar edebilir ve yeni yaşantılar ile gelişebilmektedirler. Katı ve değişmez yapıda oldukları için bireyin bakış açısını, düşünme ve yorumlama kapasitesini etkileyerek durum ve olayların sadece ilgili şema çerçevesinde incelenmesine yol açabilirler. Bireyin işlevselliğini bozarak yetişkinlikte işlevsiz kişilik örüntülerine, ilişki sorunlarına ve psikopatolojilere yol açabilirler (Young vd., 2003).

İnanç sistemlerimizi ve düşünme biçimimizi önemli derecede etkileyen bir diğer yadsınamaz gerçek ise yaşam boyunca ve özellikle çocukluk çağında deneyimlediğimiz travmatik yaşantılardır. Bu araştırmada ele alınan bir diğer değişken ise çocukluk çağı ruhsal travmalarıdır. Bu terim, bireylerin çocukluk çağında maruz kaldığı zor durum ve yaşantıları tanımlar. Çocukluk çağı kişilerarası travmalar, yani çocukların kendinden yaş, fizik veya statü olarak kendinden üstün bireyler tarafından gördüğü istismar ve ihmaller (WHO, 2006) bu araştırmanın ölçülen değişkenlerindendir.

Kişilerarası çocukluk çağı travmalarından bahsederken fiziksel istismar, duygusal istismar ve cinsel istismarın yanı sıra duygusal ihmal ve fiziksel ihmali kapsar. Kara ve diğerleri (2004), ihmal ve istismar arasındaki ayırıcı farkı istismarı aktif, ihmali ise pasif bir durum olarak tanımlayarak yapmıştır. Farklı bir şekilde ifade edersek, istismar çocuğa yönelik kasıtlı olarak yapılan fiziksel, ruhsal veya cinsel zarar veren aktif bir eylemi gösterirken: ihmal, ebeveyn ya da bakım verenlerin çocuğun bakım, beslenme, barınma, giyim, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaç karşılanmaması sonucu çocuğa zarar veren pasif bir eylemi gösterir (Yurdakök ve İnce, 2010).

İstismar sınıflandırmalarından fiziksel istismar, çocuğa kasıtlı olarak uygulanan, vurma, itme veya fiziksel zarar verecek şekilde bir eşya fırlatma gibi eylemleri içeren ve çocuğun gelişimini sınırlandıran fiziksel şiddet içerikli davranışlardır (UNICEF, 2010). Duygusal istismar ise çocuğa hakaret etme, küfretme, aşağılama, suçlama, korkutma, dalga geçme, dışlama veya küçük düşürme gibi davranışlar ile çocuğun sevilme ihtiyacının bilerek karşılanmamasıdır (WHO, 2006). Son olarak ise diğer bireylerin cinsel ihtiyaçlarının çocuğun kullanılarak giderildiği durumlar cinsel istismar olarak tanımlanır. Bu tür istismar hem penetrasyonu hem de çocuğu rahatsız edecek şekilde dokunma, konuşma, cinsel içerikli görüntülere maruz bırakma veya çocuğu görüntüye almayı kapsar. Cinsel istismar davranışlarında fiziksel temas içeren veya içermeyen davranışlardan bahsedilir (Şenkal, 2013).

Bu araştırmada ele alınan bir diğer kavram olan ihmal ise iki türde incelenmektedir. Fiziksel ihmal, çocuğun yaşamak için ihtiyaç duyduğu beslenme, barınma ve korunmanın bakım verenleri tarafından sağlanmaması olarak tanımlanır (Aust vd., 2012). Çocuğun diğer temel ihtiyaçlarından

olan sevilme ve ilgi görme ihtiyaçlarının karşılanmaması ise duygusal ihmal olarak adlandırılır. Duygusal ihmali, duygusal istismardan ayıran temel fark sevgi vermesi beklenen kişinin sevgiyi nasıl vereceğini bilememesinden kaynaklanmasıdır (Bal, 2010).

Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu araştırmanın amacı, genç yetişkin bireyler ve annelerinin erken dönem uyum bozucu şemaları ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Aynı zamanda, erken dönem uyum bozucu şemalar ve çocukluk çağı travmalarının sosyodemografik çeşitlilik gösteren örnekleme bu özelliklere göre çeşitlilik gösterip göstermediği araştırılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Son zamanlarda yapılan araştırmalarda birey ve annesinin erken dönem uyum bozucu şemaları arasındaki ilişkilere sık sık yer verilse de birey ve annesinin çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişki ile bir arada araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu araştırmanın, bireyler ve annelerinin erken dönem uyum bozucu şemalar ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi anlayarak psikoloji literatürüne yeni bilgiler katacağı düşünülmektedir. Bu araştırma sonuçlarının, psikoterapi çalışmalarına da önemli katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Sonuçlar ışığında, terapi sürecindeki danışanların sahip oldukları erken dönem uyum bozucu şemaları anlamlandırma ve farkındalık kazanma yolunda olumlu etkileri olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

H1: Genç yetişkinler ve annelerinin erken dönem uyum bozucu şemaları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

H2: Genç yetişkinler ve annelerinin çocukluk çağı travmaları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır.

H3: Erken dönem uyum bozucu şemalar ve çocukluk çağı travmaları sosyodemografik özelliklere göre değişiklik göstermektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmaya katılımcılar gönüllü olarak katılmıştır. 18-25 yaş arası genç yetişkinler (n=250) ve annelerinden (n=250) oluşan, toplam 500 kişilik örneklem kolayda örnekleme yoluyla seçilmiştir. Katılımcılara kişisel bilgi formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3

(YŞÖ-KF3) ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ) uygulanmıştır. Katılımcılar formlara internet üzerinden ulaşmış ve yanıtlamıştır. Genç yetişkinler ve annelerinin formlarını gruplayabilmek adına katılımcılardan kendi anne ve/veya çocuğu ile aynı rumuzu kullanmaları istenmiştir. Anketlerden elde edilen veriler SPSS 27 programı ile analiz edilmiştir. Araştırma katılımcılarına uygulanan ölçeklerin yanıt puanları hesaplanmış, analize başlamadan önce tüm ölçeklerin normal dağılım varsayımını sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir. Bu kontrol için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Ayrıca ölçeklerin birbiri arasındaki ilişkiyi analiz edebilmek için Spearman korelasyon analizi uygulanmış, ölçek puanlarının sosyo-demografik değişkenler ile karşılaştırılmasını incelemek için Mann-Whitney-U ve Kruskal-Wallis-H testleri uygulanmıştır.

Araştırmanın Sayıtları

- Araştırmaya katılan bireylerden oluşan örnekleme tüm evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Araştırmaya katılan bireylerin, sunulan tüm ölçekleri (Kişisel Bilgi Formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği) kendi gerçekliklerine uygun, dürüst, samimi ve içten olarak cevapladıkları varsayılmıştır.
- Araştırma sırasında kullanılan ölçekler, araştırmanın amacına uygun, güvenilir ve geçerli ölçeklerdir.

Araştırmanın Sınırlamaları

- Araştırma örnekleme 18-25 yaş arası genç yetişkinler ve gençlerin anneleri ile sınırlıdır.
- Araştırma örnekleme, araştırmaya gönüllü olarak katılan bireyler ile sınırlıdır.
- Araştırma verileri katılımcıların paylaşmayı seçtiği kişisel yanıtları ile sınırlıdır.
- Araştırma verileri kişisel bilgi formunun ve araştırmada kullanılan ölçeklerin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

BÖLÜM 1: KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar

Bu başlık altında, erken dönem uyum bozucu şemaların özellikleri, oluşumu, içeriklerinin yanı sıra bağlı oldukları model incelenecektir.

1.1.1. Şema Terapi

Günümüzde kişilik bozukluklarının yanında duygusal ve ilişkisel zorlanmaları anlayabilmek için Bilişsel-Davranışçı Terapi ekolü daha çok kullanılmaktadır. Kullanılan modellerin başında gelenlerden biri de Şema Terapi'dir. Young ve arkadaşları tarafından 1990 yılında geliştirilen bu ekol bilişsel-davranışçı terapi okulundan doğmuş, Geştalt terapi, psikanaliz ve nesne ilişkileri kuramı gibi yaklaşımlardan beslenmiştir (Rafaeli vd., 2011).

Şema terapisinin doğuşu, biraz da Bilişsel-Davranışçı ekolünün özellikleri ve sınırlandırmaları nedeniyle danışanların güncel problemleri ile çalışmakla sınırlı kalmasının sonucudur. Güncel problemler anlaşılırken, sürece danışanın kişilik özellikleri ve bir örüntü halinde hayatlarında ortaya çıkan davranış ve tutumların dahil olması şema terapiyi daha etkili bir yaklaşım konumuna koymaktadır (Young vd., 2003). Bu bağlamda şema terapisinin uygulanmasının daha çok tercih edilebileceği durumlar, kişinin problem olarak belirlediği durum uzun süredir devam ediyorsa, katı düşünme ve davranış yapılarına sahipse, Eksen 1 kişilik bozukluklarına sahip bireylerde önceki tedavi ve müdahalelere yanıt alınamadıysa veya tedavi sonrası yeniden tekrarlama gözlemlenmişse olarak belirtilmektedir (Martin ve Young, 2010). Bu tercihin, şema terapide terapistin rolünden kaynaklanabileceği düşünülebilir. Her ne kadar Bilişsel Davranışçı terapi ekollerinden biri olsa da farklı olarak şema terapide terapist, danışan ile arasındaki terapötik ilişki sınırları dahilinde sıcaklık, şefkat ve bakım sunarak ebeveyn rolü üstlenen bir ilişki kurar ve çocukluk çağı olaylarına ve danışanın duygularına daha yakından odaklanabilmektedir (Arntz ve Jacob, 2019). Ayrıca, Şema Terapi Bilişsel-Davranışçı Terapi'ye kıyasla daha tanılar üstü bir yaklaşım benimseyerek bu tanıların kaynaklarını araştırmaya odaklanmıştır (Young vd., 2003).

Şema Terapi, odak noktaya insan olmanın evrensel ihtiyaçlarını koyar. Bu ihtiyaçlar, bakım, korunma, güvenlik, kabul görme, kendini ifade etme özgürlüğü gibi herkeste çocukluktan itibaren var olan ihtiyaçlardır (Young vd., 2019). Şema Terapi'de hedef, erken yaşam dönemlerinde bu ihtiyaçları karşılanmamış bireylerin erişkinlikte kendi ihtiyaçlarını karşılayabilir olmalarını desteklemektir (Young vd., 2003). Danışanların bu ihtiyaçların farkında olmasını desteklemek ve

kendi kendilerine karşılayabilir şekilde eğitmek, Şema Terapi'nin önemli müdahale alanlarından biridir. Bilişsel Davranışçı Terapiler de ise ihtiyaçlar Şema Terapi'de olduğu gibi odak noktasına alınmaz, terapötik ilişkide bir amaca yönelik olarak ortaya çıkabilir veya danışan ya da terapist tarafından tanımlanabilirler (Rafaeli vd., 2011).

Şema terapi ve Bilişsel Davranışçı Terapi'den ayıran bir diğer özellik ise “şema” kavramını farklı ele alıyor olmalarıdır. Bilişsel Terapi, çocukluk dönemi olayları ile oluşan ve yaşam boyu gelişen, katı ve değişmesi zor düşünce kalıplarını “şema” olarak tanımlamıştır (Dobson ve Dozois, 2010). Bireyler, geliştirdikleri bu düşünce kalıpları çerçevesinde olan olayları anlamlandırır. Bu şemalar bazen örtük olabilir, bazense olaylar veya durumlar tarafından tetiklenerek aktive olabilir. Şemalar aktive olduğunda, birey olay veya duruma karşı daha önyargılı yaklaşıma yatkın olur (Beck ve Dozois, 2011). Bir diğer tarafta, Şema Terapi'nin ele aldığı “erken dönem uyum bozucu şemalar” ise bireyin kendisi, diğerleri ve dünya hakkında sahip olduğu düşünceleri içeren hatalı psikolojik yapılarıdır (Farrell vd., 2018).

1.1.2. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Özellikleri

Young ve diğerleri (2003), erken dönem uyum bozucu şemaları çocuklukta oluşmaya başlayan ve hayat boyu gelişen, kişinin kendisi ve diğerleri ile ilgili geliştirdiği katı, değiştirilmesi zor, kişinin işlevselliğini etkileyen bilişsel ve psikolojik yapılar olarak tanımlamıştır.

Şemaların oluşumunda rol oynayan etkenlerden biri erken dönemlerde maruz kalınan tekrarlayıcı ve çocuğa zarar veren deneyimlerdir. Bu deneyimler sonucu oluşan şemalar yıkıcı etkilere sahip olabilse de birey açısından bakıldığında güvenli, tanıdık ve rahat bir dünya sunmaktadırlar dolayısıyla işlevsel gözükebilir ve bireyler tarafından değiştirilmeye çalışmazlar. Bir diğer deyişle, yetişkinlik döneminde yaşanan olay ve durumlar farkında olunmaksızın çocukluk dönemlerindeki travmatik olaya benzer şekilde ortaya çıkabilir (Güler, 2020). Buna ek olarak, şemalarına uygun olmayan veya tetikleyici yaşantılar ile karşılaşıldığında gelişen baş etme stratejileri ile bilişsel çarpıtmalar yapılır ve şemalar daha da dirençli hale gelerek varlıklarını sürdürmeye devam ederler (Carr ve Francis, 2010). Erken dönem uyum bozucu şemaların şiddeti ve etkenliği bireyin geliştirdiği baş etme stratejilerine, bireyin güncel yaşamına ve içinde bulunduğu ilişkilere göre artabilir, azalabilir veya kendi kendilerini besleyebilir (Arntz ve Jacob, 2019).

Çocuklukta oluşan, yetişkinlik döneminde zorlayıcı olmaya başlayan, işlevselliğini kaybeden şemalar bireyin hayatında benlik algısı ve kişilerarası ilişkileri etkileyecek şekilde ortaya çıkan psikolojik bozuklukların kaynağını oluşturur (Young vd., 2003). İşlevsel olmayan şemaların kişilik bozuklukları (Arntz vd., 2005), bağlanma sorunları (Roelofs vd., 2011), travma sonrası stres belirtileri (Karatzias vd., 2016), anksiyete bozuklukları (Koerner vd., 2015) ve depresyon (Muris, 2006) gibi ciddi psikiyatrik sorunlara yol açtığı görülmektedir.

1.1.3. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Oluşumu

Şemalar, yaşam deneyimleri içerisinde bir düzen yaratmaya yardımcı olan kalıplardan oluşan bir çerçeve olarak tanımlanır (Rafaeli vd., 2011). Young ve diğerleri, 2003 yılında erken dönem uyum bozucu şemaların oluşumunu 3 kategoriye ayırmıştır. Bu kategorilerden ilki, şemaların çocukların evrensel ihtiyaçlarının karşılanmamasından kaynaklı oluştuğunu savunur. Psikolojik sağlıklı olma hali, bu ihtiyaçların karşılanmasını kapsamaktadır. Bu ihtiyaçlar “beş temel duygusal ihtiyaç” olarak tanımlanmış olup, Young ve diğerleri (2003) tarafından aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

- 1) Diğerlerine güvenli bağlanma ihtiyacı
- 2) Yeterlilik, özerklik ve kimlik duygusu
- 3) Kendiliğindenlik ve oyun
- 4) Gerçekçi sınırlar ve öz kontrol
- 5) Kendini ifade etme özgürlüğü

Çocuğun büyüdüğü çevre ve özellikle çekirdek ailesi tarafından bu ihtiyaçların eksik karşılanması veya hiç karşılanması çocukta yaşam boyu kalıcı bir iz bırakır.

Bunun yanı sıra, erken dönem yaşam olayları ve özellikle travmatik yaşantılar şemaların oluşumunu etkiler. Çocuğun bakım vereni ile olan ilişkisini ortaya koyan erken dönem yaşantılar, yetişkinlikte yaşanabilecek ilişkileri gösterir (Güler, 2020). Daha derin bir inceleme ile bu erken dönem yaşam olaylarının dört kategoride incelenebileceği görülebilir. Bu kategoriler ihtiyaçların karşılanmasının engellenmesi, travmatizasyon, seçici içselleştirme/özdeşleştirme ve iyi olandan fazla verilmesidir. Bu kategorilerdeki yaşam olayları, durum ve davranışlar, sarsılan güvenlik anlayışı dolayısıyla kaygı, umutsuzluk ve aşırı temkinli olma halini içeren şemaların oluşumunu destekler (Rafaeli vd., 2011).

Şema oluşum nedenlerinden sonuncusu ise çocuğun sahip olduğu mizaç, yani doğuştan gelen ve çocuğun olay ve durumlara nasıl tepki verdiğini etkileyen yapıdır (Young ve Klosko, 2014). Mizaç, bireylere göre farklılık gösterir. Bireylerin mizaç özellikleri ve çocukluk çağı travmalarının etkileşiminden şemalar doğmaktadır (Arslan, 2017).

Bu nedenlerin hepsi, şemaların oluşumunu bireyin çocukluğuna dayandırmaktadır ve bu çoğunlukla doğrudur. Fakat, bazı şemalar bireyin yetiştiği çevreye bağlı olarak bu oluşum nedenlerinden herhangi birine maruz kalmaksızın gelişebilmektedir. Örnek olarak, çocuk herhangi bir travma, istismar veya ihmale maruz kalmamasına rağmen olması gerekenden fazla korunaklı bir ailede büyüdüyse Bağımlılık/Yetersizlik şemasının gelişimi gözlenebilir (Young vd., 2003).

1.1.4. Şema Alanları

Young tarafından geliştirilen şema modeli, erken dönemde karşılanmayan temel ihtiyaçları temsil eden 18 şemayı 5 şema alanı olarak gruplamıştır.

1.1.4.1. Şema Alanı A: Ayrılma ve Reddedilme

Diğerleriyle sağlıklı ilişki kurma ve güvenli bağlanma konusunda yaşanan sıkıntıları tanımlayan şema alanıdır. Bu alana ait şemaların oluşumu, istikrar, sevgi, güven gibi temel ihtiyaçların karşılanmamasına bağlıdır ve bireyin yetişkinlikte bu ihtiyaçlarının karşılanmayacağına dair katı ve değişmez inançlarını gösterir (Young vd., 2003). Bu şema alanına ait inançlara sahip bireylerin erken çocukluk dönemini geçirdiği çevre soğuk, mesafeli, istikrarsız, reddeden bir havaya sahiptir. İstismar geçmişine rastlanabilmektedir. Erken dönem travmatik yaşantılarına eşlik eden bu ortamın varlığı, bireylerde bu alanda şemaların oluşmasına yol açar. Ayrılma ve reddedilme şema alanında beş şema alt boyutu yer almaktadır (Güler, 2020; Young vd. 2003).

1.1.4.1.1. Terk Edilme/İstikrarsızlık Şeması

Bu şemaya sahip bireyler, hayatlarındaki öneme sahip ötekilere güvenme ve istikrarlı bulma konusunda sorun yaşamakta, sevdiklerinden destek göremediklerini, sevilmediklerini ve onlar ile bağlantılarının kopacağına inanırlar. İstikrarsızlık öne çıkan temalardan olduğu için ilişkilerinde de istikrarın olmayacağına, sevdikleri tarafından terk edileceklerine veya onları kaybedeceklerine inanırlar ve bu inanç yoğun bir strese sebep olur (Güler, 2020). Kayıplar gerçekte yaşansa veya sadece şema sahibi kişi tarafından algılanıyor olsa da bireyde kaygı ve çökkün duygu

durumuna neden olurlar. Bu duygulara ek olarak, ilişkide oldukları kişilerin onları terk edeceklerine olan inançları o kişilere öfke ve hayal kırıklığı duymalarına sebep olur. Bu şemaya sahip bireylerin çocukluk dönemlerinde ailesine olan güvenini yitirmesine sebep olmuş yaşantılar, tutarsız ebeveynler, ebeveyn kaybı görülebilir (Young ve Klosko, 2011).

1.1.4.1.2. Güvensizlik/Kötüye Kullanılma Şeması

Bu şemaya sahip bireyler, diğerleri tarafından her an manipüle edilebileceklerine, kasıtlı olarak incitilebileceklerine, istismar edileceklerine dair katı bir inanca ve beklentiye sahiptir (Martin ve Young, 2009). Bu inançları dolayısıyla diğerlerine yoğun bir şüphe ile yaklaşmaktadırlar, dolayısıyla ilişki kurmakta zorluk yaşayabilirler. Hiç ilişki kurmamayı tercih edebilirler veya ilişki kursalar dahi bu ilişkiler daha yüzeysel kalmaktadır (Young ve Klosko, 2014). Bu şemaya sahip bireylerin çocukluk yaşantılarında cinsel, duygusal, fiziksel istismar veya sözlü kötüye kullanıma rastlanır (Arntz ve Jacob, 2019). Ayrıca bu kişilerin aşağılayıcı tutum sergileyen ebeveynleri olduğu görülmektedir. Güvensizlik katı inancına sahip bireyler, diğerlerinin herhangi bir çıkarı ve beklentisi olmadan dürüst olabildiğine ve kendi istekleri doğrultusunda onlarla ilişki kurabileceklerine inanmakta da güçlük çektikleri için hayatlarındaki kişileri sürekli çeşitli testlerden geçirerek güvenilirliklerini ölçmeye çalıştıkları bilinmektedir (Young vd., 2003).

1.1.4.1.3. Duygusal Yoksunluk Şeması

Bu şemaya sahip bireyler, duygusal ilişkilerinde ihtiyaçlarının giderilmeyeceğine dair katı bir inanca sahiptir. Bu bireyler, diğerleri tarafından gördükleri sevgiyi anlamakta ve kabul etmekte güçlük yaşamaktadır. Bu şemaya sahip bireylerin erken çocukluk geçmişinde, yeteri kadar sevgi ve güvenin var olmadığı büyüme ortamlarına rastlanmaktadır (Arntz ve Jacob, 2019). Katı inançlarının zorlayıcı taraflarından biri bu kişilerin ilişkilerinde aşırı fedakâr davranmaları veya böyle davranan insanlar ile ilişki kurmalarıdır (Young ve Klosko, 2011).

1.1.4.1.4. Kusurluluk/Utanç Şeması

Kusurluluk/utanç şemasına sahip kişiler kendilerini kusurlu, hatalı, sevmeye layık olmayan ve değersiz kişiler olarak algılamaya eğilimlidirler (Young ve Klosko, 2014). Bireyin kendine dair algıladığı eksikler bu şemanın kökenlerinden biridir. Bu eksiklikler dolayısıyla bu inanca sahip bireyler reddedilmeye, eleştirilmeye, suçlanmaya karşı aşırı hassasiyete bağlı tepki

verebilirler. Bunun yanı sıra eksik, kusurlu, değersiz hissettikleri olay ve durumlarda aşırı utanç duyabildikleri gibi hırs ve kıskançlıktan kaynaklanan aşırı rekabet haline de girebilirler. Bu inanca sahip bireylerin yaşam öykülerinde aşırı eleştirilen ve değersizleştiren bir tutuma sahip aile ve çevreler görülmektedir (Arntz ve Jacob, 2019).

1.1.4.1.5. Sosyal İzolasyon Şeması

Bu şemaya sahip bireyler kendilerini sosyal gruplara ait hissetmekte güçlük yaşarlar. Bu güçlüğü sebebi olarak kendilerinde bir farklılık olduğunu ve bu sebeple herhangi bir yere ait olamadıklarına inanırlar (Arntz ve Jacob, 2019). Sosyallikten kaçınan bu bireyler için yakın ilişki kuramayacaklarını söylemek ise doğru olmayacaktır (Young ve Klosko, 2011). Sosyal izolasyon şemasına sahip bireylerin çocukluk öykülerinde sosyal ortamlarda dışlanma öyküsü veya sosyal ortamlardan kopuk bir yaşam süren veya bu şemaya sahip bireylerden oluşan aile yapısı görülmektedir (Young vd., 2003).

1.1.4.2. Şema Alanı B: Zedelenmiş Özerklik ve Başarısızlık

Şema alanlarından ikincisi, özerklik ve rekabet gibi ihtiyaçların karşılanmamasından doğan zedelenmiş özerklik ve başarısızlık alanlarındaki şemaları içerir. Bu alandaki şemalara sahip bireyler, bağımsız olarak var olma ve başarılı şekilde kendini ortaya koyma becerileri ve çevresinin beklentileri arasında çelişen beklentilere sahiptir (Arntz ve Jacob, 2019). Bu şemalara sahip bireylerin ailelerinde aşırı kontrolcü, çocuğun kendine güvenine zarar veren bakım verenlere rastlanmaktadır (Rafaeli vd., 2020). Zedelenmiş özerklik ve başarısızlık şema alanında dört şema alt boyutu yer almaktadır.

1.1.4.2.1. Bağımlılık/Yetersizlik Şeması

Bu şemaya sahip bireylerde, başkalarından destek ve yardım almadan, kendi kendilerine gündelik sorunların üstesinden gelemeyeceklerine dair katı bir inanç görülmektedir. Bireyler kendilerini çaresiz hissedebilir, bu hissiyat bir seçim yapılması veya karar verilmesi gereken belirli durumlarda ortaya çıkan ve daha sonra kaybolan şekilde varlık gösterebilir. İncanın şiddeti arttıkça, bireyler günlük işleri kendi kendilerine halledemeyeceklerine, kendi ihtiyaçlarını gideremeyeceklerine, karar veremeyeceklerine ve sorumlulukların altından kalkamayacaklarına

inanırlar (Rafaeli vd., 2011). Bu inanç dolayısıyla, bu şemaya sahip bireylerin hayatlarında onlar yerine karar verebilecek, kontrolü eline alabilecek kişilere ihtiyaç duyduklarını söylenebilir (Bricker ve Young, 2012).

Bu şemanın oluşumunu, çocukluk döneminde aşırı koruyucu ebeveyn tutumu rol oynamaktadır. Çocuğun hayatının ve kararlarının ebeveynlerinin kontrolü altında olması, kendi sorumluluklarını almasına ve yerine getirmesine izin verilmemesi, ebeveynlerin çocuk yerine sorumlulukları yerine getirmesi gibi davranışlar uyum bozucu şemanın oluşumunu destekler (Young vd., 2009).

1.1.4.2.2. Dayanıksızlık Şeması

Bu uyum bozucu şemaya sahip bireylerde, dünyanın tahmin edilemez olduğu ve her an bir felaketin gerçekleşebileceğine, bireylerin ise bu felaket ile baş etme güçleri olmayacağına dair yoğun kaygı dolu bir inanç vardır (Arntz ve Jacob, 2019). Kendilerini güçsüz görmeleri nedeniyle felaketleştirme eğilimleri yüksektir. Her ne kadar gerçekleşmesinden endişe ettikleri olayı felaketleştirerek büyütse de kendi baş etme güçlerini de küçümserler (Young vd., 2003).

Dayanıksızlık şemasına sahip bireylerdeki korkular tıbbi, dışsal (doğal afetler vb.) ve duygusal korkular (delirme korkusu vb.) olarak 3 kategoride incelenmektedir (Salimoğlu, 2015). Bu korkuların kaynakları, aşırı korumacı ve evhamlı ebeveyn tutumlarına dayanmaktadır. Ebeveynlerin çocuklara gösterdiği aşırı hassasiyet ve duyarlılık dolayısıyla çocuklar dünyayı güvensiz, tekinsiz bir yer olarak görmeye ve her an başına bir felaketin gelebileceğine inanmaya başlar. Ayrıca bireylerin yaşam öykülerinde kendilerinin veya bir diğerinin geçirdiği ağır hastalıklar veya doğal afetler gibi felaketlerin deneyimlenmiş olması görülebilir (Arntz ve Jacob, 2019).

1.1.4.2.3. Başarısızlık Şeması

Bu şemaya sahip bireyler başarısız olduklarına ve her ne olursa olsun her zaman başarısız olacağına inanırlar. Aynı zamanda, kendi akranları veya eşitleri ile kıyaslanan her alanda yetersiz olduklarını düşünürler. Bunlara eşlik eden inançlar bireyin aptal, bilgisiz, yeteneksiz olduğu gibi örneklendirilebilir ve kişinin başarılı olmak için herhangi bir çaba göstermemesine yol açabilir (Bricker ve Young, 2012). Bu inançları besleyen bireysel öyküde rekabet içeren etkinliklerde sık bulunma veya diğerleriyle sıkça karşılaştırarak eleştirel tutum sergileyen ebeveynler görülmektedir (Arntz ve Jacob, 2019).

1.1.4.2.4. Gelişmemiş/İç İçe Geçmiş Benlik Şeması

Bu şemaya sahip bireylerin özel yaşamlarındaki insanlarla, özellikle ebeveynleri ile, ilişkilerinde çok fazla yakınlık ve duygusal bağıllık kurdukları görülmektedir (Bricker ve Young, 2012). Bu aşırı yakınlık ve bağıllık durumu, şema sahibi kişilerin bireyselleşmelerine ve normal sosyal gelişim göstermelerine engel olabilir ve dolayısıyla özel hayatlarında sorunlar yaratabilir (Martin ve Young, 2010).

Bu bireyler, bağlı oldukları kişilerin düşüncelerini çok önemserler ve onların fikrine danışmadan karar veremeyeceklerine, onlar olmadan mutlu olamayacaklarına inanırlar. Birey kendi açısından bu iç içe geçmiş ilişkiden genellikle rahatsız olmaz çünkü bu yakın ve bağlı ilişkinin besleyici tarafları ön plana çıkmaktadır (Arntz ve Jacob, 2019). Her ne kadar tutundukları bir ilişki olsa da bireyselleşememenin bireysel etkileri boşlukta hissetme, boşa çabalama, kendi yönünü bulamama ve kaybolmuş hissetme, kendi varlığını sorgulama gibi kendini gösterebilir (Rafaeli vd., 2011).

1.1.4.3. Şema Alanı C: Zedelenmiş Sınırlar

Bu alandaki şemalara sahip bireyler genel olarak başkalarının sınırlarını tanıma, saygı duyma ve uyum sağlamanın yanı sıra kendi yaşamları için gerekli disiplin ve denetimi sağlamakta sorun yaşamaktadır (Arntz ve Jacob, 2019). Bu inançları doğrultusunda, bireyler toplumda bencil, sorumsuz, kendini beğenmiş ve şımarık olarak görülür (Young vd., 2003).

Bu şemaların oluşumunda, aşırı hoşgörölü, kuralsız, şımartıcı, denetim ve disiplinde yetersiz tutum gösteren ebeveynler rol oynamaktadır. Ayrıca bu ebeveynler, çocuklara yaşları ile orantılı sorumluluklar yüklememiş, çocuğun diğerlerine karşı üstün hissetmesine ve bu şekilde tavırlar sergilemesine yol açacak yaklaşımlarda bulunmuş olabilmektedirler. Çocuklukta bu tutum ile büyüyen çocuklar, yetişkinliklerinde dürtülerini kontrol etme ve sorumlulukları dahilinde anlık zevkleri erteleyebilme yeteneği kazanamazlar (Rafaeli vd., 2020). Zedelenmiş sınırlar şema alanında iki şema boyutu yer almaktadır.

1.1.4.3.1. Haklılık/Büyüklenmecilik Şeması

Bu şemaya sahip bireyler, empati bakımından gelişmemiş olmaktadır. Bu yoksunluk, kendilerini diğer insanlardan daha özel, ayrıcalıklı ve üstün olarak görmelerine sebep olmaktadır. Bireyler kendilerini çok özel ve diğerlerinden farklı gördüğü için herkesin uyması gereken

kuralların onun için geçerli olmadığına inanır (Arntz ve Jacob, 2019). Bu bireylerin sosyal iletişimlerinde karşılıklılık yoktur. Bu da sonuçlarını ve davranışlarının başkaları üzerindeki etkisini düşünmesine gerek duymadan her ne isterse yapabileceğine ya da sahip olabileceğine inanmasına yol açar. Kendi çıkarlarını göz etmeye her zaman eğilimli olmaları ve üstünlük sağlamaya aşırı odaklanmaları sosyal iletişimlerini etkiler (Martin ve Young, 2010).

Bu şemaların oluşum öyküsünde, bireyin çocukluk döneminde kendi için önemli olan diğer bireylerin sınır konulmayan, konulan sınırlara uyulmayan ve tutarsız davranışlar sergilemesi önemli rol oynamaktadır (Young ve Klosko, 2014).

1.1.4.3.2. Yetersiz Öz-denetim/ Öz-disiplin ve Kontrol Şeması

Bu şema, bireylerin kendi amaçlarını belirlemesi ve hedeflerine ulaşabilmeleri için sorumluluk alma, dürtülerini kontrol altına alma, duygularını erteleme ile ilgili sorun yaşamasına sebep olur (Bricker ve Young, 2012). Bu zorluklar dolayısıyla bireyler hedeflerine yönelik çalışamaz, çaba harcayamaz ve hızlıca vazgeçmeye eğilimli olurlar. Acı veren, çatışmalı, sorumluluk içeren olay ve durumlardan kaçınırken kendi tatminleri, bağıllık gibi konularda ise aşırı çaba sarf edebilirler (Arntz ve Jacob, 2019).

Bu şemalar, toplum tarafından bu tembellik olarak gözlemlenebilmektedir. Şemaların oluşumunda, aşırı kontrolcü bir ebeveyn tutumundan ziyade sınırları ve otonomiye öğretmekte ve uygulamakta yetersiz kalmış ebeveyn tutumları rol oynamaktadır (Caner, 2009; Kaya, 2010).

1.1.4.4. Şema Alanı D: Diğer Yönelimlilik

Bu şema alanına dahil şemalar, bireylerin kendi ihtiyaçlarını yok sayarak başkalarının istek ve ihtiyaçlarına olması gerekenden fazla odaklanmasına yol açmaktadır. Bunun sebebi, bireyin diğerine odaklanarak onay alma, kabul görme, bağlanma ve ait hissetme gibi ihtiyaçlarını gidermesidir (Martin ve Young: 324).

Bu şemanın oluşumunda, kendi istek ve ihtiyaçlarını her zaman çocuğununkilerin önüne koyan ebeveyn tutumları rol oynamaktadır. Ayrıca bu şemaya sahip bireyler, çocukluklarında sevgi, ilgi, kabul ve onayı koşullu olarak almış olmaktadır. Diğer yönelimlilik şema alanında üç şema alt boyutu bulunmaktadır (Rafaeli vd., 2020).

1.1.4.4.1. Boyun Eğme Şeması

Bu şemaya sahip bireyler, genellikle kendi istek, ihtiyaç, fikir ve duygularının diğerleri için önemli olmadığına inanmaktadır (Velibaşoğlu, 2014). Boyun eğicilik şeması iki farklı şekilde ortaya çıkabilmektedir. Bunlardan ilki kişinin ihtiyaçlarını, tercihlerini, istek, arzu ve verdiği kararları bastırmasıdır. Diğerisi ise kişinin duygusal ifadelerini, özellikle öfkesini, bastırmasıdır (Rafaeli vd., 2020).

Diğerine uyum sağlamaya aşırı hassas olan bu şema bireyde genellikle öfkeye ve dolayısıyla agresif davranışlara, kontrol edilemeyen öfke patlamalarına, psikolojik kaynaklı bedensel şikayetlere, madde kullanımı gibi zarar veren davranışlara yol açmaktadır.

Boyun eğme şemasının oluşumunda, çocukların kişisel gereksinimlerini veya duygularını ifade ettiklerinde cezalandırıldığı ya da yok sayıldığı, ilgisiz ebeveyn ve çevre tutumlarına rastlanmaktadır (Arntz ve Jacob, 2019).

1.1.4.4.2. Kendini Feda Şeması

Bu şemaya sahip bireyler, kendi ihtiyaçlarını ve mutluluğunu yok sayarak başkalarının ihtiyaçlarını gönüllü olarak karşılamaya yatkındırlar. Burada motivasyonları başkalarının acı çekmesine sebep olabilecek eylemlerden kaçınma, bencilliğin getireceği suçluluk duygusundan kaçınma veya muhtaç konumda olan kişilerle bağlantıda kalabilmek olarak düşünülmektedir (Young vd., 2003).

Kendini feda şemasının oluşumunda, aşırı verici, fedakâr, kendi istek ve ihtiyaçlarından vazgeçerek çocukları ve çevresinin ihtiyaçlarını ön plana almış ebeveyn tutumları rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra yetersiz, depresif, aciz veya çocuksu ebeveynler ile büyüyen çocukların olması gerekenden erken yaşta ebeveyn sorumluluklarını üstlenmesi de etkilidir (Günaydın, 2016).

1.1.4.4.3. Onay-Arayıcılık Şeması

Bu şemaya sahip bireyler, ortama uyum sağlama çabaları ile bilinirler. Diğerleri tarafından onay alma, kabul görme ve ilgi kazanma motivasyonu ile bulundukları ortama uygun davranmaya özen gösterirler. Bu bireylerin kendilerine güvenmeleri, kendi fikirlerine göre değil diğerlerinden aldıkları tepkiye bağlı şekillenmektedir (Martin ve Young, 2010). Bunu takiben, bireyler para, toplumsal statü, dış görünüş, akademik ve kariyer başarıları gibi konulara da aşırı önem verirler

(Arntz ve Jacob, 2019). Bu bireylerin reddedilmeye karşı aşırı duyarlı olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Koşullu ilgi ve sevgi, çocuklukta bu şemanın oluşmasını tetikler. Ancak iyi şeyler yaptığı ve başarılı olduğu zamanlarda sevgi, takdir, ilgi ve beğeni alan çocuklar dolayısıyla ancak iyi şeyler yaptığı zaman diğerlerinin sevgi ve ilgisini alabileceğine inanmaya başlar (Arntz ve Genderen, 2009).

1.1.4.5. Şema Alanı E: Aşırı Tetikte Olma ve Bastırılmışlık

Bu şema alanındaki şemalar, kendiliğindenlik ve oyun gibi temel ihtiyaçların karşılanmaması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Rafaeli vd., 2011). Bu ihtiyaçların karşılanmaması, bireyin dürtülerini, aniden gelişen duygularını, kararlarını ve seçimlerini bastırması olarak ortaya çıkabilir. Bu bireyler kendi mutlulukları, ilişkileri, sağlıkları, kendini ifade edebilecekleri alanları yok sayarak tamamen kendilerini ahlaklı ortaya koyma ve yanlış yapmaktan kaçınma ihtiyacı ve beklentileri üzerine çaba sarf ederler. Bu çaba bireylerde çaresizlik, kötümserlik ve her şeyin bozulacağına dair sürekli endişelenme yaratabilir, dolayısıyla bu alandaki şemalara sahip bireyler her zaman tetiktedirler (Martin ve Young, 2010).

Bu alandaki şemaların kökeninde, acımasız, cezalandıran ve aşırı talepkâr aileler yatmaktadır. Dolayısıyla çocuklar için sorumluluklarını yerine getirme, kurallara uyma, görevlerini tamamlama gibi durumlar rahatlama ve oyun oynama gibi ihtiyaçların önüne geçer (Arntz ve Jacob, 2019).

1.1.4.5.1. Karamsarlık Şeması

Bu şemaya sahip bireylerin gözünde hayat olumlu olaylardan ziyade olumsuzluklardan oluşur ve dolayısıyla hayatın hep olumsuz ilerleyeceğine inanırlar. Bireyler hata yaptıklarında bu hatanın olumsuz ve çok ciddi sonuçları olacağına inanırlar ve bu abartılı kötümserlik bireylerin her zaman endişeli ve aşırı uyarılmış, tetikte olmalarına yol açmaktadır (Martin ve Young, 2010). Bu şema, büyürken ebeveynlerinin sahip olduğu bakış açısından ve öğrenilerek çocuğa aktarılmasından doğmaktadır. Bir başka deyişle, ebeveynler çocuğun başına gelen ya da gelebilecek olan olayların tamamen olumsuz yönlerine aşırı vurgu yaparak çocuğun da dikkatini burada toplamasına yol açmaktadır (Arntz ve Jacob, 2019).

1.1.4.5.2. Duyguların Bastırılması Şeması

Bu şema, olay ve durumlara karşı doğal olarak gelişen duyguların sürekli ve aşırı baskı altında tutularak baskılanmasıdır. En yaygın olarak, olumlu dürtüleri (eğlence, cinsellik, oyun) baskılama, saldırgan davranışları baskılama, kendi gereksinimlerini dile getirmede zorluk, hisleri göz ardı ederken akılcı bir tutum üzerine aşırı vurgu yapma bu şemanın kendini gösterme biçimleridir (Rafaeli vd., 2020).

1.1.4.5.3. Yüksek Standartlar Şeması

Bu şemanın anahtar temaları acımasızlık ve aşırı eleştirel tutumdur. Bu şemaya sahip bireyler, özellikle davranışlarında, sorumluluklarında ve görevlerinde mükemmele ulaşmayı arzularlar. Bu mükemmellik arzusunun altında eleştiriden kaçma isteği yatar. Başarının aşırı derecede vurgulandığı büyüme ortamları bireyde yüksek standartlar şemasının oluşumunu sağlayabilmektedir (Young vd., 2009).

Şema Terapi’de talepkar ebeveyn modu olarak tanımlanan, çocukluk döneminde hayal kırıklığı ve utanç uyandırmasıyla içselleştirilmiş ebeveyn tutumlarını temsil eden iç ses, bu şema ile bağlantılıdır. Bu iç sesin tatmin olması ve beklentilerinin karşılanması çok mümkün değildir (Karaca ve Gürsoy, 2019). Dolayısıyla kendini ve başkalarını kısıtlayan, eleştiren, cezalandıran bir tutuma yol açar (Young vd., 2003).

1.1.4.5.4. Cezalandırıcılık Şeması

Bu şemaya sahip bireyler, kendi ve diğerlerinin hataların en ağır biçimde cezalandırılmasına dair katı ve değişmesi zor bir inanca sahiptir. Bu bireylerin beklentilerini karşılamayan kişi, olay ve durumlar karşısında öfkeli, cezalandırıcı ve tahammülsüz biri ile karşılaşmaktadır. Bir başka deyişle, insani kusurları kabul etmek onlar için oldukça zorlayıcı olurken karşısındaki kişilerin niyetini önemsemeden onlara karşı öfke duygunu oluşturmaya yatkın olmaktadır (Young vd., 2009).

Bu şemaya sahip bireylerin büyürken ebeveyn ve çevreleri tarafından karşılaştığı tutum genellikle cezalandırıcı olmaktadır (Güler, 2020).

1.1.5. Şemalarla Baş Etme Stratejileri

Baş etme stratejileri, şema teorisinin davranışsal tarafıdır. Şema teorisine göre bireyin davranışları şemanın kendisinden kaynaklanmaz, aksine şemaya tepki olarak ortaya çıkar. Buna

göre, çocuklar şemaların yarattığı sıkıntılı durumlardan çıkabilmek ve şemanın varlığını sürdürebilmesi adına bazı yollar bulmaktadır.

Şemalar, her bireyde aynı şekilde ortaya çıkmayabilir, farklı davranışlar olarak gözlemlenebilmektedirler (Arntz ve Jacob, 2019). Şema sabit kalırken, bireyin başa çıkma biçimi yaşam dönemlerine ve hayat olaylarına göre değişkenlik gösterebilmektedir (Rafaeli vd., 2020). Aynı zamanda, bireyler farklı şemalar için farklı baş etme stratejileri de kullanabilmektedirler (Young vd., 2003).

Stratejiler, teslim, kaçınma ve aşırı telafi olarak 3 ana kategoriden oluşmaktadır.

1. Teslim olma: Birey, şemanın söylediği şeyleri kabul ederek şemaya boyun eğer. Doğru kabul ettiği şema dolayısıyla düşünceleri şemanın çerçevesine dahildir ve oldukça yoğun duygulanımlar yaşar (van Vreeswijk vd., 2019). Şemalarına teslim olan birey daha çocuksu, pasif, itaatkâr ve bağımlı bir kişiliğe dönüşerek sorunlarını çözmeye çabalar. Bu çaba, anlık olarak sonuçlansa da uzun vadede bireyleri daha zorlayıcı ve aşamayacaklarını düşündüren problemlerin içine sokar. Bu başa çıkma tepkisi onay arayıcılık, aşırı fedakârlık, boyun eğicilik gibi “Diğeri Yönelimlilik” şema alanındaki şemalarla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır (Young ve arkadaşları, 2009).
2. Kaçınma: Birey, şemanın tetikleyebileceği rahatsız edici duyguları hissetmekten kaçınmak için çeşitli duygusal, düşüncesele ve davranışsal yöntemler uygular. Bir başka deyişle, bireyler şemalarını düşünmemeye çalışarak, tetikleyebilecek düşünceleri engelleyerek şemaları yokmuş gibi davranırlar. Bazen bu engellemede sorun yaşarlar ve aşırı temizlik, alkol ve madde kullanımı gibi yollara başvurarak düşüncelerini bastırmaya çalışırlar (Ekşi, 2021). Düşünceleri bastırabiliyor olmanın verdiği anlık rahatlama ile kaçınma davranışı ödüllendirilmiş olur ve devam etmesi teşvik edilmiş olur. Kaygıyı kısa bir süre azaltsa dahi kaçınma davranışının ve kaygının uzun vadede artmasına ve güçlenmesine neden olur (Arntz ve Genderen, 2009). Young’a göre kaçınma tepkileri; sıkıntıyı yok saymak, üzüntüyü yok saymak, akılcılık, anıları bastırmak, kendini avutmak, idealleştirmek, öfkeyi yok saymak ve bastırmak, madde kullanımı, sosyal geri çekilme, işkoliklik başlıkları altında toplanmıştır (Young vd., 1999).
3. Aşırı Telafi: Birey, şemanın oluşturduğu davranışların tam tersini yapar. Mesela, kötüye kullanılan bir çocuk kendine sert bir görünüm yaratarak kendini zorba bir kimliğin arkasına

saklar (Young vd., 2009). Bu şekilde, üzerindeki duygusal yükü hafifletmektedir. Birey aslında tam tersi davranışlar ile şema ile mücadele ettiğini düşünse de aşırı telafi stratejileri şemayı tedavi edemez çünkü ters davranışlar aşırı kaçan veya verimsiz oldukları için işe yaramaz (Jacob vd., 2014).

Young'a göre aşırı telafi stratejileri; asilik, titizlik, dik başlılık, mesafeli olma, bencillik, tepki verme, iyimserlik, baskınlık ve onay arama düşkünlüğüdür (Young vd., 2009).

1.2. Çocukluk Çağı Travmaları

Bu bölümde, araştırmanın ele aldığı kavramlardan biri olan çocukluk çağı travmaları derinlemesine ele alınacaktır. Travma, Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından (2013) bir kimsenin fiziksel bütünlüğünü tehdit eden, ölüm veya ağır yaralanmalara sebep olabilecek olaylar yaşaması sonucu oluşan ruhsal durumlar olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda, kişinin bu olay ve durumları bizzat yaşamının yanı sıra tanıklık etmenin de travmaya sebebiyet verebileceği belirtilmiştir. Yaşamın içerisinde sıradan talihsizlikler yaşamak olağandır, fakat travmatik olaylar olağandışıdır. Bunun sebebi nadir yaşanma olasılığı değil, yaşandıktan sonra kişinin hayat uyumunu bozmasıdır (Bülbül vd., 2013).

Kişilerin travmatik yaşantılara maruz kalması sonrasında yaşam uyumlarının bozulması ile sahip oldukları inanç sistemleri sarsılabilir. Kişiler, sahip oldukları baş etme becerileri ile yaşadıkları olayların üstesinden gelir. Bu stratejiler ile üstesinden gelinemeyecek kadar yoğun strese yol açan ve kişilerde kalıcı izler bırakan yaşantılar ise ruhsal travma olarak adlandırılmaktadır (Bülbül vd., 2013). Aynı zamanda ruhsal travma, kişilerin maruz kaldıkları ve kendileri üzerinde stres yaratan durum ve olaylara verdikleri yanıt olarak da tanımlanmaktadır. Bu bilgiler ışığında, stresörlerle baş ederken kullanılabilecek içsel ve dışsal kaynakların çocukluk döneminde yetersiz olmasından dolayı bu dönemde yaşanan travmatik olayların henüz kimlik gelişimini tamamlamamış çocuklarda derin etkiler bırakabileceği söylenebilir (Shirley, 1994).

Çocukluk döneminde doğal afetler (yangın, deprem, sel vb.) veya kazalar (trafik vb.) yaşamak, kitleleri etkileyen sosyal felaketlere (savaş, göç vb.) maruz kalmak, kişisel travmalar (fiziksel saldırı, sözlü saldırı, şiddete tanık olma vb.) deneyimlemek, sağlıkla ilgili tıbbi travmalar (kalp krizi, felç vb.) yaşamak ve kişilerarası ilişkisel travmalar (ihmal ve istismar) yaşamak, bireyin hayatında belirgin izler bırakabilmektedir (Fink vd., 1995). Bu araştırmanın temel inceleme

alanlarından biri, bahsedilen kişilerarası travmalar yani çocukluk çağında maruz kalınan ihmal ve istismarlardır.

1.2.1. Kişilerarası Travmalar

Çocukluk çağında maruz kalınan istismar ve ihmaller bu başlık altında toplanmaktadır. Bireyler, içine doğduğu aile ve toplum ile kurduğu ilişkilerden beslenerek büyürken kişiliğini oluşturur. Bu ilişkiler, çocukluk döneminde çocuğun ihtiyaçlarının giderilmesi ile başlar. Çocukların, aileleri tarafından sadece bakım, barınma ve beslenme gibi hayati ihtiyaçlarının değil, sevgi ve ilgi görme gibi duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına ihtiyacı vardır (Öztürk, 2007). Çocukların kişilik gelişiminde bu ihtiyaçların bakım verenleri tarafından karşılanması veya karşılanmaması, anne babalarından gördükleri davranışlar, çocuğun yetiştiği ortam ve çevresindeki insanların tutumu önemli rol oynar (Bayhan, 1998).

Toplumsal normlar tarafından yasaklanmış, uygunsuz bulunan cinsel, fiziksel ve duygusal davranışların bilerek ve zarar verme amacıyla çocuğa yapılması istismar olarak tanımlanır. Çocuğun, bakım, korunma, barınma ve diğer temel ihtiyaçlarının kendisinden sorumlu bakım verenleri tarafından karşılanmaması sonucu oluşan fiziksel veya duygusal zarar ise ihmal olarak tanımlanır (Yurdakök, 2010; Şenkal, 2013). İhmal pasif yani bilinçsizce ve zarar verme amacıyla uygulanmayan, istismar ise aktif yani bilinçli ve zarar verme amacıyla uygulanan davranış ve durumları içermesiyle birbirinden ayrılır (Kara vd., 2004).

Dünya Sağlık Örgütü (2002) ihmali fiziksel ve duygusal olarak 2'ye, istismarı sise fiziksel, duygusal ve cinsel olarak 3'e ayırmış ve şu şekilde tanımlamıştır:

“Çocuk istismarı ya da ihmali, çocukla kurulan sorumluluk, güven ve güç ilişkisi içerisinde çocuğun sağlığına, yaşamına, gelişimine ve onuruna zarar veren veya verme potansiyeli içeren her türlü fiziksel veya duygusal kötü davranışı, cinsel istismarı, ihmali veya ticari olan ya da olmayan her türlü sömürüyü içerir.”

Bu tanımlardan ihmal her ne kadar pasif bir eylem olsa da bakım verenleri tarafından hayati ihtiyaçları karşılanmayan çocuk ve/veya ergen için ileride ortaya çıkabilecek psikolojik rahatsızlıklara zemin hazırlamaktadır. Buradan yola çıkarak, istismar ve ihmalin, eylem ve davranışları gerçekleştiren kişinin niyetine göre değil, maruz kalan çocuk üzerinde yarattığı etkiye göre değerlendirildiğini söylemek doğru olur.

1.2.1.1. Duygusal İstismar

İstismarın her türü kişiler üzerinden olumsuz etki bırakabiliyor olsa da duygusal istismar çocuk veya yetişkin fark etmeksizin maruz kalındığından en olumsuz yönde etkileyen tür olarak bilinmektedir (Polat, 2001). Etkileri daha derinden ve maruz kalan kişinin kişilik özelliklerinde en çok değişime sebebiyet verebildiği için bu şekilde değerlendirilen duygusal istismar, dışarıdan veya maruz kalındığında fark edilmesi en zor istismar çeşididir. DSM-5’te “ruhsal sömürü” olarak tanımlanan duygusal istismar konusunda belirli farkındalığa ulaşıldıktan sonra, en çok uygulanan istismar çeşidi olduğunu anlamak zor olmayacaktır (Uzun, 2002).

Çocukluk çağı duygusal istismarını, çocukların ihtiyaç duyduğu ve hak ettiği bakım, ilgi, sevgi ve davranışlardan çocuğa zarar vermek amacıyla bilerek mahrum bırakılması olarak tanımlayabiliriz (Arar, 2019). Duygusal istismar çocuk üzerinde bir etki sahibi olan kişilerin çocuğu olumsuz etkileyecek davranışlar ile ihtiyaç duyduğu sevgi, saygı ve bakımdan mahrum bırakarak çocuğa zarar vermesi olarak tanımlanmaktadır (Polat, 2017). UNICEF’e göre, çocuğun kapasite ve özelliklerinin sürekli olarak kötülenmesi, sosyal ilişkilerden mahrum bırakılması, terk etme ile tehdit edilmesi, çocuğun yaşına uygun olmayan isteklerde bulunulması da duygusal istismardır (akt.: Kars,1996).

Duygusal istismar, herhangi bir fiziksel temas içermeyen düşmanca cezalandırmaları, küfür ve hakaretleri, ayrımcılık yaparak dışlamayı, sık sık eleştirme, aşağılanma, tehdit ve korkutmaları da içerir (WHO, 2006). Bu tutum ve davranışlara maruz kalmak çocuğun özgüven, davranış problemleri ve öğrenme güçlükleri gibi sonuçlara yol açtığından sosyal gelişimi olumsuz etkilenir. Bu olumsuz etkilerin bireysel ve toplumsal boyutta yansımaları olabilir. Örneğin, çocuğa aşırı düşkün ve aşırı korumacı, sorumluluk almasını öğretmeyen ve engelleyen, kendi özgürlük sınırlarını tanımasına izin vermeyen ebeveynler çocuğun hayatını bireysel boyutta etkiler. Toplumsal boyuttaki etkilerde ise eğitimin engellenmesi gibi örneklendirmeler yapabiliriz (Öztürk, 2007).

Çocukların yaratıcılıklarını kısıtlayan, ihtiyaç duyulan seviyenin üstünde kontrol ve denetleme ile kendi seçimlerini yapmasını engelleyen tutumlar da duygusal istismar olarak adlandırılabilir. Bu şekilde değerlendirdiğimizde duygusal istismar çekirdek aile içerisinde bazen kaçınılmaz olabilir, bu sıklık duygusal istismarı normalleştirebilir. Fiziksel ve cinsel istismarlar

yasalar çerçevesinde tanımlanmış iken, duygusal istismar da benzer durum olmadığı için tanımlama ve tespit etme oldukça zordur (Öztürk, 2007).

Büyürken duygusal istismara maruz kalan çocuklarda sürekli gerginlik, değersiz ve yetersiz hissetme, topluluklar içinde uyumsuzluk, saldırgan davranışların yanı sıra aileden uzaklaşma isteği görülür. Duygusal istismarın davranışsal göstergeleri ise aşırı kabul edici davranış, intihara meyilli olmak, zarar veren alışkanlıklar, davranış ve uyku bozuklukları, kendini ifade etme korkusu, başkalarını memnun etme ve mükemmel olmaya dair saplantılar, hedef yoksunluğu, depresyon, hiperaktivite ve zayıflamış davranış kontrolü olarak tanımlanmıştır (Miller ve Veltkamp, 1993).

Duygusal istismara yol açabilecek nedenler anne baba ve çevrenin rol oynadığı çeşitli gruplarda incelenmektedir. Bunlardan ilki, duygusal istismar uygulayan ebeveynlerde bazı ortak özellikler görülmesinden dolayı ebeveynlere bağlı sebeplerdir. Anne-babanın çok genç yaşta ve deneyimsiz olması, kendi geçmişlerinde istismara maruz kalmış olmaları, kişilik örüntüleri ve/veya bozukluklarının istismar edici olmalarına yol açması, çocuklara karşı gerçek dışı beklentilerinin olması, çiftin kendi ilişkilerinde problemler olması ve bu problemlerin çocuğa yansıtılması gibi sebepler örnek gösterilebilir. Bir diğer sebep ise ailenin yaşadığı konutlar, aile bireylerinde işsizlik, alkol ve madde bağımlılığı olması, ailenin gelir seviyesinin düşük olması, boşanmış veya üvey ebeveynler, çok fazla çocuk olması, kendi duygusal sağlığını koruyamayan ve sosyal yaşamdan izole ebeveynler olması gibi koşullar da ebeveynler ve çocuğun büyüdüğü çevre gibi etkenler stres düzeyini artırır (Öztürk, 2007). Ebeveynlerin artmış stres düzeyini çocuklara yönlendirerek rahatlamayı seçmesi duygusal istismardır (Kavaklı ve arkadaşları, 1995). Son olarak duygusal istismar çocuktan kaynaklı gerçekleşebilir. Öğrenme ve anlama hızı daha yavaş olan çocuklar, kendisine öğretilen şeylere ilgi göstermeyen çocuklar daha fazla duygusal istismara maruz kalmaktadır (Cüceloğlu, 1993). Başka bir deyişle, çocuğun ailenin beklenti düzeyini kapasitesi dahilinde karşılayamıyor oluşunun yarattığı hayal kırıklığı ve hoşnutsuzluk duygusal istismarı getirir.

1.2.1.2. Fiziksel İstismar

Çocuğun ebeveynleri ve çevresi tarafından maruz kaldığı, fiziksel davranışları içeren istismar türüdür. Bu davranışlar genellikle çocuğu terbiye etmek, eğitmek veya cezalandırmak için uygulanır. Bu davranışlar, itme, vurma, sarsma, boğma, zehirleme, çimdikleme, tekmeleme, sert

cisim kullanarak vurma gibi dibi davranışlardır. Bazı fiziksel istismar durumlarının çocuğun bedenine fiziksel zararın dışında yaşamına mal olduğu da maalesef bilinen gerçekler arasındadır (Polat,2017). Her zaman olmasa da bu davranışlar sonucu çocuğun bedeninde iz, morarma, kızarma, kesikler ve yanıklar olabilir ve bunlar çocuğun akraba, komşu, öğretmen, arkadaş gibi ikincil çevresi tarafından tespit edilebilmektedir.

Fiziksel istismardan bahsederken önemli ayrıntılardan biri çocuğun bu davranışlara bilinçli olarak maruz bırakılmasıdır (WHO,2006). Toplumda en çok görülen fiziksel istismar olan “dayak atma” da yine bilinçli şekilde, çocuğu terbiye etmek veya cezalandırmak amacıyla uygulanmaktadır (Şahin, 2012). Her ne kadar bu ceza verme ve eğitime davranışı fiziksel istismar olsa da kültürel anlayışlar bunu istismar olarak değerlendirmeyebilir (Derman, 2010). Hem kültürel hem bireysel olarak normalleştirmeye yol açacak bu anlayış, bireyin erişkin hayatında da maruz kalabileceği fiziksel şiddeti doğru değerlendirmemesine yol açabilir.

1.2.1.3. Cinsel İstismar

Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi, 1991 yılında çocuk ve yetişkin arasındaki temas veya ilişkinin, o yetişkinin veya başka birinin cinsel olarak uyarılması için kullanılıyorsa durumu cinsel istismar olarak tanımlamıştır. Çocuklar tarafından uygulanabilecek cinsel istismarın ise, bu çocuğun diğer çocuktan güç, kontrol veya yaş farkı açısından belirgin üstünlüğü varsa gerçekleşebileceğini belirtilmiştir (Polat, 2017). Çocuk kendi yaşlıları ile zorlama içermeyen cinsel içerikli dokunma, cinsel organlarını veya cinsel içerikli görselleri gösterme gibi davranışlarda bulunuyorsa bu cinsel oyun olarak tanımlanmaktadır (Eslek, 2018).

Cinsel istismar, fiziksel temas içeren ve içermeyen istismarlar olarak ikiye ayrılır. Çocuğun rahatsız olacağı biçimde bedenine dokunma, kendi cinsel bölgelerini çocuğun bedenine dokundurma, her türlü penetrasyonu içeren cinsel eylemler ve çocuğu çocuk pornosu için kullanma fiziksel temas içeren cinsel istismara örnek olarak sayılır. Çocukla cinsel içerikli konuşmalar yapma ve diyaloga zorlama, çocuğa cinsel içerikli fotoğraf, video veya ses kayıtları gösterme, çocuğa kendi veya bir başkasının cinsel bölgelerini teşhir etme ise fiziksel temas olmayan cinsel istismara örnek gösterilebilir (Scannapieco vd., 2005).

Cinsel istismara, istismarcının durumu sürdürebilmek, kendi kimliğini ve gizliliğini koruyabilmek gibi amaçlarla duygusal ve fiziksel istismarın da eşlik ettiği sıkça görülmektedir. Hem kişisel hem kültürel sebeplerden ötürü bu istismar türü, üstü kapatılmaya, bastırılmaya ve

gizlenmeye en yatkın istismardır. Özellikle karakter gelişiminin henüz yeni yeni başladığı ergenlik döneminde cinsel istismarın daha çok görüldüğü bilinmektedir (Şenkal, 2013). Bu nedenle cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenler, kendilerinden utanma, kendilerini suçlama, istismarcıdan ve tehditlerinden korkma, kendisine inanılmayacağını düşünme, çaresiz hissetme gibi sebeplerden ötürü istismara uğradığını gizlemeye yatkın olabilmektedir (Arar, 2019).

1.2.1.4. Fiziksel İhmal

Barınma, beslenme, güvenlik gibi temel ihtiyaçlar çocuklar dünyaya geldikten sonra sorumlu bakım verenleri tarafından karşılanmalıdır. Bu ihtiyaçların karşılanmaması fiziksel ihmal olarak tanımlanmaktadır (Bal, 2010). Bu ihtiyaçların karşılanmamasına ek olarak çocuğun sorumlu ebeveynleri tarafından terk edilmesi de yine fiziksel ihmal olarak değerlendirilmektedir (Flores ve Machuca, 2011). Çaresiz bırakmak, evden kovmak gibi davranışlar terk etmeye dahil olduğu için fiziksel ihmal sayılmasının yanında çocuğun hastalıklarının önemsenmemesi, sağlık ihtiyaçlarının giderilmemesi veya geciktirilmesi de örnek verilebilir (Yurdakök ve İnce, 2010). Dolayısıyla fiziksel ihmalin kısa ve uzun dönemli, ölüme kadar gidebilecek sonuçları olabildiğini söylemek mümkündür (Şenkal, 2013).

1.2.1.5. Duygusal İhmal

İnsan olmanın temel ihtiyaçları sadece yemek yeme, barınma gibi fiziksel ihtiyaçları değil, aynı zamanda korunma, yakınlık, şefkat, ilgi ve destek görme gibi duygusal ihtiyaçları da içermektedir. Duygusal ihmal, bakım verenlerin çocuğun bu duygusal ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz ve başarısız olmasıdır (Aust vd., 2012). Bir diğer deyişle, çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi ve ilgiyi tutarlı, istikrarlı ve koşulsuz biçimde görememesi duygusal ihmale uğradığını gösterir. Duygusal ihtiyaçların karşılanmasındaki bu eksiklik veya tutarsızlık, çocuğun duygusal gelişimini sağlıklı biçimde tamamlayamaması ile sonuçlanabilir (Gülirmak, 2019). Duygusal ihmal ile büyüyen çocuklarda kendilerini değersiz hissetme, istenmediğini düşünme gibi kendi ile alakalı inançların oluşumunun yanında sadece başkalarını memnun ederse sevilebileceğine ve değerli olabileceğine dair inanışlar da oluşabilir (Glaser, 2002).

Duygusal ihmal, duygusal olarak uygun ve ulaşılabilir olmayan, umursamaz ebeveynlerde daha sık görülmektedir. Bunun yanı sıra, ebeveynler duygularını nasıl göstermesi gerektiğini bilmeyen duygusal cevaplarını maskelenmiş, eksik veya tutarsız veren bireyler olmaktadır. Bunun kaynağı yine kendi çocukluklarına ve ebeveynlerine dayanmaktadır (Türkgil, 2021). Bazı kültürel

faktörler de bu noktada devreye girmektedir. Bazı toplumlarda, sevgi göstermenin çocuğu şımartacağından endişe edilmesi ve bunun disipline edilmek için sevginin gösterilmemesi duygusal ihmale sebep olmaktadır (Güler vd., 2002).

1.2.2. Çocukluk Çağı Travmaları ve Psikopatolojiler

Travmatik olaylar psikopatoloji gelişiminde rol oynar. Özellikle çocukluk dönemi travmalarının ergenlik ve yetişkinlik döneminde ortaya çıkabilecek farklı psikolojik sorunlar ve psikiyatrik bozukluklar için risk faktörü olduğu söylenebilir. Çocukluk çağında maruz kalınan örseleyici davranışlar, gelecekte yoğun öfkeli davranışlara ve saldırganlığa sebep olur ve öfkenin ifade edilme tarzını etkiler (Korkut, 2012). Ayrıca, çocukluk çağı travmaları erişkinlikte kendine zarar verme davranışları olarak kendini gösterebilmektedir (Saçarçelik vd., 2013). Kendine zarar verme eğiliminin yanı sıra, intihar davranışları da çocukluk çağı travmaları ile yakından bağlantılıdır. İntihar girişimleri duygusal istismar geçmişinden, kendine zarar verme davranışları ise fiziksel istismar deneyimlerinden kaynaklanmaktadır (Yargıç vd., 2012). 15-67 yaş grubunda yapılan bir araştırmada, 183 katılımcının %65.7'sinin çocukluk öyküsünde istismar türlerinden en az birinin, %6.1'inin ise üç istismar türüne de maruz kaldığı belirtilirken duygusal istismar geçmişi bildiren katılımcılarda duygudurum ve anksiyete bozukluklarının sık görüldüğü saptanmıştır (Örsel vd., 2011).

Psikiyatrik tanılar ve durumların yanı sıra, alkol bağımlısı bireylerinde büyük çoğunluğunun çocukluğunda travmatik olaylar yaşamış bireyler olduğu gözlemlenmiştir (Chasan, 2010). Ayrıca, kişilik özellikler ve travmatik yaşantıların bireylerin yeme bozukluğu geliştirmesinde önemli rolü olduğu, özellikle bulimia nevroza hastalarında çocukluk travmaları öyküsüne, bulimik olmayan hastalara oranla daha fazla rastlandığı söylenmektedir (Ağırman ve Maner, 2010).

BÖLÜM 2: YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, iki değişkenin birbiri arasındaki ilişkiyi ve birbiriyle birlikte değişimleri anlamayı amaçlar. Bu nedenle araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırma, basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile toplanmıştır. Örneklem; 140'ı kadın (%55.6), 110'u erkek (%43.7) ve tamamı kadın 250 anneden oluşmaktadır. Katılımcılar çalışmaya gönüllü olarak katılan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcı gençler 18-25 yaş aralığında, anneleri ise 35-63 yaş aralığındadır.

2.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için katılımcılara sosyodemografik kişisel bilgi formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3) ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ) internet üzerinden uygulanmıştır.

2.3.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan sosyodemografik bilgi formu 3 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular ile katılımcıların yaşı, cinsiyeti ve eğitim durumu hakkında bilgi alınması amaçlanmıştır.

2.3.2. Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3)

Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3) kullanılarak katılımcıların erken dönem uyum bozucu şemaları ölçülmesi amaçlanmıştır.

Bu ölçek, 1991 yılında Jeffrey E. Young tarafından erken dönem uyum bozucu şemaların saptanması amacıyla geliştirilmiştir. Türkiye’de geçerlilik ve güvenirlik çalışması ise 2008 yılında Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır tarafından yapılmıştır.

Bu araştırmada kullanılan YŞÖ-KF3, 90 sorudan oluşan 6’lı Likert tipi bir ölçektir (1= benim için tamamıyla yanlış, 6= beni mükemmel şekilde tanımlıyor). Bu formu yanıtlarken katılımcılardan her soruya kendilerini en iyi tanımlayan şekilde cevap vermeleri istenir.

Ölçeğin orijinal versiyonunda 18 adet tanımlanan şema alt boyutu, bu kısa form versiyonunda 5 şema alanının altında toplanmış 14 adet şema alt boyutu olarak tanımlanmıştır. Bu

değişimin sebebi, Türkiye standardizasyon çalışmasında Türk popülasyonuna sadece 14 şema alt boyutunun uygulanmaya elverişli bulunmasıdır.

Ölçekte ana şema alanları reddedilme, zedelenmiş özerklik, zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik, aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık olarak tanımlanmıştır. Bu şemaların alt boyutlarında ise, reddedilme şeması için terk edilme / istikrarsızlık, güvensizlik / kötüye kullanma, duygusal yoksunluk, kusurluluk / utanç, sosyal izolasyon / yabancılaşma alt boyutlarından bahsedilir. Zedelenmiş özerklik şeması için tanımlanan alt boyutlar, bağımlılık / yetersizlik, zarar görme veya hastalanmaya karşı dayanıksızlık, iç içe geçmiş veya gelişmemiş benlik, başarısızlık şeklindedir. Zedelenmiş sınırlar şeması, haklılık / büyüklenmecilik, yetersiz öz-denetim/ öz-disiplin alt şemaları ile tanımlanır. Bir diğer ana şema alanı olan diğeri yönelimlilik şeması ise, boyun eğicilik, fedakârlık, onay/kabul arayıcılık alt şemalarından oluşur. Son ana şema alanı olan aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık şemasını oluşturan şema alt boyutları ise karamsarlık / kötümserlik, duyguların bastırılması, yüksek standartlar / aşırı eleştiricilik ve cezalandırıcılıktır (Soygüt vd., 2008: 77).

Formda bu alt şema boyutlarını ölçen maddeler şu şekildedir: duygusal yoksunluk şeması 1, 19, 37, 55, 73 numaralı cümleler ile, terk edilme şeması 2, 20, 28, 38, 74 numaralı cümleler ile, sosyal izolasyon / yabancılaşma şeması 3, 4, 40, 57, 58, 75, 76 numaralı cümleler ile, başarısızlık şeması 6, 24, 33, 42, 60, 78 numaralı cümleler ile, iç içe geçmiş benlik / bağımlılık şeması 7, 9, 10, 25, 63, 64, 79, 81, 82 numaralı cümleler ile, karamsarlık şeması 8, 17, 26, 35, 80 numaralı cümleler ile, fedakârlık şeması 11, 29, 47, 65, 83 numaralı cümleler ile, duyguları bastırma şeması 12, 30, 48, 66, 84 numaralı cümleler ile, yüksek standartlar şeması 13, 14, 31 numaralı cümleler ile, büyüklenmecilik / yetersiz özdenetim şeması 15, 22, 32, 50, 51, 68, 69 numaralı cümleler ile, onay arayıcılık şeması 16, 34, 52, 56, 70, 88 numaralı cümleler ile, cezalandırılma şeması 18, 49, 53, 54, 72, 89 numaralı cümleler ile, zarar görme ve hastalanmaya karşı dayanıksızlık şeması 21, 39, 44, 62, 71 numaralı cümleler ile ve son olarak kusurluluk / utanç şeması 23, 41, 43, 59, 77, 90 cümleler ile ölçülmektedir.

Ölçeğin test – tekrar test güvenilirliği için Pearson korelasyon analizi yapılmış, sonuçlara göre şema boyutları için $r=.66-.82$, şema alanları için ise $r=.66-.83$ olarak bulunmuştur. İç tutarlılık ölçümü için ise faktör analizi yapılmış, şema alanları için Cronbach's Alpha katsayısı $\alpha = .53-.81$ iken alt boyutlar için $\alpha = .63-.80$ olarak bulunmuştur (Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır, 2008: 82).

2.3.3. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ)

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ), katılımcıların çocukluk ve ilk gençliklerinde (20 yaşından önce) başlarına gelmiş olabilecek travmatik yaşantıları belirlemek için uygulanmıştır.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ), 1994 yılında çocukluk çağında yaşanan istismar ve ihmal yaşantılarını değerlendirme için Bernstein tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 2012 yılında Şar ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmalar ile Türkçe 'ye uyarlanmıştır.

Bu araştırmadan kullanılan ÇÇTÖ, 28 maddelik 5'li Likert tipi bir ölçektir (1= hiçbir zaman, 5 = çok sık olarak). Bu anketi yanıtlarken katılımcılara yanıtlarının gizli tutulacağı belirtilerek, özel sorulara yaşantılarını en iyi şekilde yansıtan, doğru ve samimi yanıtlar vermeleri istenir.

Özgün versiyonunda 53 madde olan ölçek, zaman içerisinde yazarınca kısaltılarak 28 maddeye kısaltılmıştır. Ölçekte, duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal olarak gruplanan 5 alt boyu vardır. Bu alt boyutların araştırmada kullanılan ankette ölçüldüğü maddeler şu şekildedir: duygusal istismar 2, 7, 13, 17 ve 24 numaralı maddeler ile, fiziksel istismar 8, 9, 10, 14, 16 numaralı maddeler ile, cinsel istismar 19, 20, 22, 23, 26 numaralı maddeler ile, fiziksel ihmal 1, 3, 5, 15, 28 numaralı maddeler ile, son olarak duygusal ihmal ise 4, 6, 12, 18 ve 27 numaralı maddeler ile ölçülmektedir.

Ölçeğin araştırmada kullanılan Türkçe uyarlamasında Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .93$ olarak tespit edilmiştir (Şar vd., 2012). Güncel araştırmalar bu katsayı değerinin .813 olduğunu belirtmektedir.

2.4. Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırma konusu belirlendikten sonra etik değerlendirmeler için gerekli başvurular yapılmıştır. İstanbul Kent Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 23.03.2022 tarihli 03 nolu kararı ile araştırmanın yapılmasının ve tez çalışması gereği araştırmaya dair anket sorularının uygulanmasının etik olarak uygun olduğu kararı verilmiştir.

Kararın ardından, araştırmada kullanılacak ölçekler bir çevrimiçi anket platformuna (Google Formlar) aktarılmıştır. Hazırlanan formlar basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile

seçilen gönüllü katılımcılara iletilmiştir. Katılımcılara, ölçeklerdeki soruları yanıtlamaya geçmeden önce Bilgilendirmiş Onam Formu ile araştırma konusu hakkında detaylı bilgi sunulmuş, araştırmaya katılımın gönüllük esasına dayandığını ve cevapların gizli tutulacağı konusunda bilgi verilmiştir. Bu adımda katılımcıların araştırmaya katılımları için onay alınmıştır. Formun takip eden sayfalarında katılımcılardan sırası ile Kişisel Bilgi Formu, Young şema leğı Kısa Form-3 ve çocukluk ağı Travmaları leğı (T) doldurmaları istenmiştir. Araştırmada kullanılan tüm form ve ölçeklerin tamamlanma süresi yaklaşık olarak 10 dakika sürmektedir. Araştırma verilerinin toplanmasına Mart 2022 tarihinde başlanmış, tüm verilerin toplanması Kasım 2022 tarihinde tamamlanmıştır.

2.5. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırmanın verileri Google Formlar platformunda hazırlanan ve veri toplamak için katılımcılara uygulanacak olan anketlerden oluşan bir form aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinin daha iyi yapılabilmesi için platformdan toplanarak SPSS 27 programına aktarılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler hesaplanmış, verilerin normal dağılım varsayımı incelenerek kontrol edildikten sonra analize başlanmıştır. Ölçek ve alt ölçeklerin normal dağılıp dağılmadığını kontrol edebilmek için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Testin normallik analiz sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Young Şema Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinin Kolmogorov-Smirnov Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov				Kolmogorov-Smirnov		
	K-S	Sd.	p		K-S	Sd.	p
Duygusal Yoksunluk-Anne	.130	250	.000	Duygusal Yoksunluk-Genç	.192	250	.000
Sosyal	.078	250	.001	Sosyal	.109	250	.000
İzolasyon/Güvensizlik-Anne				İzolasyon/Güvensizlik-Genç			
Kusurluluk-Anne	.147	250	.000	Kusurluluk-Genç	.136	250	.000
Duyguları Bastırma-Anne	.139	250	.000	Duyguları Bastırma-Genç	.110	250	.000
İç İçe Geçme/Bağımlılık-Anne	.113	250	.000	İç İçe Geçme/Bağımlılık-Genç	.119	250	.000
Terk Edilme-Anne	.137	250	.000	Terk Edilme-Genç	.138	250	.000
Tehditler Karşısında	.085	250	.000	Tehditler Karşısında	.123	250	.000
Dayanıksızlık-Anne				Dayanıksızlık-Genç			
Başarısızlık-Anne	.131	250	.000	Başarısızlık-Genç	.071	250	.004
Karamsarlık-Anne	.087	250	.000	Karamsarlık-Genç	.083	250	.000
Ayrıcalıklılık/Yetersiz	.069	250	.005	Ayrıcalıklılık/Yetersiz	.061	250	.023
Özdenetim-Anne				Özdenetim-Genç			
Kendini Feda-Anne	.119	250	.000	Kendini Feda-Genç	.093	250	.000
Cezalandırılma-Anne	.084	250	.000	Cezalandırılma-Genç	.097	250	.000
Yüksek Standartlar-Anne	.112	250	.000	Yüksek Standartlar-Genç	.095	250	.000
Onay Arayıcılık-Anne	.080	250	.001	Onay Arayıcılık-Genç	.072	250	.003
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-Anne	.127	250	.000	Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-Genç	.169	250	.000
Duygusal İstismar-Anne	.147	250	.000	Duygusal İstismar-Genç	.215	250	.000
Fiziksel İstismar-Anne	.379	250	.000	Fiziksel İstismar-Genç	.496	250	.000
Fiziksel İhmali-Anne	.156	250	.000	Fiziksel İhmal-Genç	.240	250	.000
Duygusal İhmali-Anne	.070	250	.005	Duygusal İhmal-Genç	.124	250	.000
Cinsel İstismar-Anne	.504	250	.000	Cinsel İstismar-Genç	.515	250	.000

Araştırma örneklemini 250 kişi ($n \geq 30$) olduğu için Kolmogorov-Smirnov normallik testi kullanılmıştır. Tablo 1’de gösterildiği gibi, araştırmada kullanılan tüm ölçüm araçları için $p < 0.05$ olduğu için verilerin normal dağılmadığına karar verilmiştir. Bu veriler ışığında, araştırmanın hipotez ve araştırma sorularında ayrıca korelasyon analizinde nonparametrik analizler kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği arasındaki ilişkiyi analiz etmek için Spearman Korelasyon analizi uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan bu ölçeklerin sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise Mann-Whitney-U ve Kruskal Wallis-H testleri analiz edilmiştir. Bu çalışmadaki tüm analizler %95 güven aralığında uygulanmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyini saptamak için kullanılan p değeri ise 0.05 olarak referans alınmıştır.

BÖLÜM 3: BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmaya katılan katılımcılardan toplanan verilerin analizi ele alınacaktır. Katılımcıların sosyo-demografik bilgilerinin (yaş, cinsiyet, eğitim durumu) dağılımı gösterilecektir. Buna ek olarak, katılımcılara uygulanan Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3) ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (CTQ) ile ilgili verilerden elde edilen istatistikler, araştırmanın hipotezlerinin test edildiği istatistikler, araştırma sorularının araştırıldığı istatistikler ve ölçeklerin demografik değişkenlere göre incelenmesine yer verilecektir.

3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Araştırma 250'si genç, 250'si anneleri olmak üzere toplam 500 bireyin katılımı ile gerçekleşmiştir. Tablo 2'de bu katılımcıların sosyodemografik özelliklerinin detaylı dağılımı verilmektedir.

Tablo 2 ele alındığında, anne katılımcıların tamamı kadın, %1.2'si okur-yazar değil, %6'sı ilkokul mezunu, %7.6'sı ortaokul mezunu, %26.8'i lise mezunu, %52'si üniversite mezunu, %4.8'i yüksek lisans mezunu, %1.6'sı doktora mezunudur.

Genç katılımcıların ise %56'sı kadın, %44'ü erkek, %12.4'ü ortaokul mezunu, %67.8'i lise mezunu, %18.4'ü üniversite mezunu, %1.6'sı yüksek lisans mezunudur.

Bu verilere ek olarak, anne katılımcıların yaşlarının ortalaması ($\bar{X}=50.44$, $SS=5.39$), en küçük yaş 35, en büyük yaş 63'dür. Genç katılımcıların yaşlarının ortalaması ise ($\bar{X}=21.38$, $SS=2.46$), en küçük yaş 18, en büyük yaş 25'dir.

Tablo 2**Katılımcılara Ait Frekans Tablosu**

		Grup			
		Anne		Genç	
		n	%	n	%
Cinsiyet	Kadın	250	100.0%	140	56,0%
	Erkek	0	0.0%	110	44,0%
Eğitim Durumu	Okur-yazar değil	3	1.2%	0	0,0%
	İlkokul Mezunu	15	6.0%	0	0.0%
	Ortaokul Mezunu	19	7.6%	31	12.4%
	Lise Mezunu	67	26.8%	169	67.6%
	Üniversite Mezunu	130	52.0%	46	18.4%
	Yüksek Lisans Mezunu	12	4.8%	4	1.6%
	Doktora Mezunu	4	1.6%	0	0.0%
Toplam		250	100.0%	250	100.0%

3.1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklere İlişkin Korelasyon Bulguları

Bu kısımda, ölçüm araçlarının birbirleri ile ilişkisini analiz etmek için yapılan Spearman Korelasyon analizinin bulguları ele alınmaktadır. Annelerin Young Şema Ölçeği puanları ile gençlerin Young Şema Ölçeği puanları arasındaki ilişki Tablo 3'te, annelerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanları ile gençlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği puanları arasındaki ilişki Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 3

**Annelerin Young Şema Ölçeği Puanlarıyla, Gençlerin Young Şema Ölçeği Puanlarının
İlişkisi**

	Duygusal Yoksunluk-G	Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik-G	Kusurluluk-G	Duyguları Bastırma-G	İç İç Geçme/ Bağımlılık-G	Terk Edilme- G	Tehditler Karşısında Dayanısızlık Başarısızlık- G	Karamsarlık- G	Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G	Kendini Feda-G	Cezalandırıl- ma-G	Yüksek Standartlar-G	Onay Arayıcılık-G
Duygusal Yoksunluk-A	.24**	.04	-.07	.04	-.14*	.11	.02	.05	.08	.23**	-.01	-.11	.12
Sosyal İzolasyon/ Güvensizlik-A	.26**	.24**	.05	.14*	-.04	.19*	.19*	.12	.00	.34**	.05	.14*	.22*
Kusurluluk-A	.22**	.09	.05	.11	-.07	.13*	.10	.10	.03	.21**	.10	.03	.16*
Duyguları Bastırma-A	.12	.09	.06	.12	.09	.14*	.18*	.06	.09	.16*	.08	.13*	.06
İç İç Geçme/Bağımlılık-A	.21**	.09	.13*	.05	.04	.27*	.17*	.20*	.10	.16*	.11	.00	.20*
Terk Edilme-A	.28**	.13*	.06	.12	.01	.25*	.15*	.12	.11	.21**	.12	.06	.18*
Tehditler Karşısında	.24**	.15*	.08	.07	.00	.17*	.24*	.09	.07	.20**	.08	.14*	.13*
Başarısızlık-A	.07	.01	.07	.00	-.05	.09	.09	.10	.02	.03	.07	.03	-.03
Karamsarlık-A	.28**	.17**	.05	.10	.06	.22*	.18*	.16*	.15*	.20**	.09	.04	.26*
Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-	.13*	.15*	.06	.13*	.05	.14*	.18*	.08	-.02	.32**	.05	.07	.17*
Kendini Feda-A	.18**	.06	.00	.02	.02	.18*	.09	.11	.11	.14*	.06	.00	.26*
Cezalandırılma-A	.11	.13*	.08	.01	.22**	.13*	.21*	.05	.15*	.10	.21*	.28*	.13*
Yüksek Standartlar-A	.20**	.18**	.01	.11	.04	.13*	.20*	.03	.10	.23**	.13*	.06	.22*
Onay Arayıcılık-A	.23**	.22**	.05	.14*	.04	.20*	.24*	.17*	.10	.24**	.07	.11	.32*

Duygusal Yoksunluk-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.24, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon, Duygusal Yoksunluk-A ile İç İçe Geçme/Bağımlılık-G ($r=-.14, p<0.05$) değişkenleri arasında düşük seviye ve negatif korelasyon, Duygusal Yoksunluk-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.23, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.26, p<0.01$), Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-A ile Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-G ($r=.24, p<0.01$), Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-A ile Duyguları Bastırma-G ($r=.14, p<0.05$), Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-A ile Terk Edilme-G ($r=.19, p<0.01$), Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-A ile Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-G ($r=.19, p<0.01$), Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.34, p<0.01$), Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-A ile Cezalandırılma-G ($r=.14, p<0.05$), Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-A ile Yüksek Standartlar-G ($r=.19, p<0.01$), Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-A ile Onay Arayıcılık-G ($r=.22, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Kusurluluk-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.22, p<0.01$), Kusurluluk-A ile Terk Edilme-G ($r=.13, p<0.05$), Kusurluluk-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.21, p<0.01$), Kusurluluk-A ile Yüksek Standartlar-G ($r=.16, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Duyguları Bastırma-A ile Terk Edilme-G ($r=.14, p<0.05$), Duyguları Bastırma-A ile Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-G ($r=.18, p<0.01$), Duyguları Bastırma-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.16, p<0.05$), Duyguları Bastırma-A ile Cezalandırılma-G ($r=.13, p<0.05$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

İç İçe Geçme/Bağımlılık-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.21, p<0.01$), İç İçe Geçme/Bağımlılık-A ile Kusurluluk-G ($r=.13, p<0.05$), İç İçe Geçme/Bağımlılık-A ile Terk Edilme-G ($r=.27, p<0.01$), İç İçe Geçme/Bağımlılık-A ile Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-G ($r=.17, p<0.01$), İç İçe Geçme/Bağımlılık-A ile Başarısızlık-G ($r=.20, p<0.01$), İç İçe Geçme/Bağımlılık-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.16, p<0.05$), İç İçe Geçme/Bağımlılık-A ile Onay Arayıcılık-G ($r=.20, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Terk Edilme-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.28, p<0.01$), Terk Edilme-A ile Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-G ($r=.13, p<0.05$), Terk Edilme-A ile Terk Edilme-G ($r=.25, p<0.01$), Terk Edilme-A ile Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-G ($r=.15, p<0.05$), Terk Edilme-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.21, p<0.01$), Terk Edilme-A ile Yüksek Standartlar-G ($r=.15, p<0.05$), Terk Edilme-A ile Onay Arayıcılık-G ($r=.18, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.24, p<0.01$), Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-A ile Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-G ($r=.15, p<0.05$), Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-A ile Terk Edilme-G ($r=.17, p<0.01$), Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-A ile Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-G ($r=.24, p<0.01$), Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.20, p<0.01$), Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-A ile Cezalandırılma-G ($r=.14, p<0.05$), Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-A ile Onay Arayıcılık-G ($r=.13, p<0.05$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Karamsarlık-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.28, p<0.01$), Karamsarlık-A ile Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-G ($r=.17, p<0.01$), Karamsarlık-A ile Terk Edilme-G ($r=.22, p<0.01$), Karamsarlık-A ile Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-G ($r=.18, p<0.01$), Karamsarlık-A ile Başarısızlık-G ($r=.16, p<0.05$), Karamsarlık-A ile Karamsarlık-G ($r=.15, p<0.05$), Karamsarlık-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.20, p<0.01$), Karamsarlık-A ile Onay Arayıcılık-G ($r=.26, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.13, p<0.05$), Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim-A ile Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-G ($r=.15, p<0.05$), Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim-A ile Duyguları Bastırma-G ($r=.13, p<0.05$), Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim-A ile Terk Edilme-G ($r=.14, p<0.05$), Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim-A ile Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-G ($r=.18, p<0.01$), Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.32, p<0.01$), Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim-A ile Onay Arayıcılık-G ($r=.17, p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Kendini Feda-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.18$, $p<0.01$), Kendini Feda-A ile Terk Edilme-G ($r=.18$, $p<0.01$), Kendini Feda-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.14$, $p<0.05$), Kendini Feda-A ile Yüksek Standartlar-G ($r=.12$, $p<0.05$), Kendini Feda-A ile Onay Arayıcılık-G ($r=.26$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Cezalandırılma-A ile Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-G ($r=.13$, $p<0.05$), Cezalandırılma-A ile İç İçe Geçme/Bağımlılık-G ($r=.22$, $p<0.01$), Cezalandırılma-A ile Terk Edilme-G ($r=.13$, $p<0.05$), Cezalandırılma-A ile Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-G ($r=.21$, $p<0.01$), Cezalandırılma-A ile Karamsarlık-G ($r=.15$, $p<0.05$), Cezalandırılma-A ile Kendini Feda-G ($r=.21$, $p<0.01$), Cezalandırılma-A ile Cezalandırılma-G ($r=.28$, $p<0.01$), Cezalandırılma-A ile Onay Arayıcılık-G ($r=.13$, $p<0.05$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Yüksek Standartlar-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.20$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar-A ile Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-G ($r=.18$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar-A ile Terk Edilme-G ($r=.13$, $p<0.05$), Yüksek Standartlar-A ile Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-G ($r=.20$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.23$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar-A ile Kendini Feda-G ($r=.13$, $p<0.05$), Yüksek Standartlar-A ile Yüksek Standartlar-G ($r=.22$, $p<0.01$), Yüksek Standartlar-A ile Onay Arayıcılık-G ($r=.21$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Onay Arayıcılık-A ile Duygusal Yoksunluk-G ($r=.23$, $p<0.01$), Onay Arayıcılık-A ile Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-G ($r=.22$, $p<0.01$), Onay Arayıcılık-A ile Duyguları Bastırma-G ($r=.14$, $p<0.05$), Onay Arayıcılık-A ile Terk Edilme-G ($r=.20$, $p<0.01$), Onay Arayıcılık-A ile Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-G ($r=.24$, $p<0.01$), Onay Arayıcılık-A ile Başarısızlık-G ($r=.17$, $p<0.01$), Onay Arayıcılık-A ile Ayrıcalıklılık/ Yetersiz Özdenetim-G ($r=.24$, $p<0.01$), Onay Arayıcılık-A ile Yüksek Standartlar-G ($r=.22$, $p<0.01$), Onay Arayıcılık-A ile Onay Arayıcılık-G ($r=.32$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük seviye ve pozitif korelasyon vardır.

Tablo 4

Annelerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Puanlarıyla, Gençlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Puanlarının İlişkisi

	Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-G	Duygusal İstismar-G	Fiziksel İstismar-G	Fiziksel İhmal-G	Duygusal İhmal-G	Cinsel İstismar-G
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-A	.22**	.17**	.08	.11	.24**	.17**
Duygusal İstismar-A	.20**	.20**	.09	.11	.21**	.11
Fiziksel İstismar-A	.18**	.20**	.14*	.11	.17**	.10
Fiziksel İhmal-A	.20**	.16*	.10	.12	.21**	.15*
Duygusal İhmal-A	.16**	.08	.04	.04	.20**	.17**
Cinsel İstismar-A	-.01	.04	.03	-.01	-.02	.05

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-A ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-G ($r=.22$, $p<0.01$), Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-A ile Duygusal İstismar-G ($r=.17$, $p<0.01$), Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-A ile Duygusal İhmal-G ($r=.24$, $p<0.01$), Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-A ile Cinsel İstismar-G ($r=.17$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon olduğu saptanmıştır.

Duygusal İstismari-A ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-G ($r=.20$, $p<0.01$), Duygusal İstismari-A ile Duygusal İstismar-G ($r=.20$, $p<0.01$), Duygusal İstismari-A ile Duygusal İhmal-G ($r=.21$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon olduğu saptanmıştır.

Fiziksel İstismari-A ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-G ($r=.18$, $p<0.01$), Fiziksel İstismari-A ile Duygusal İstismar-G ($r=.20$, $p<0.01$), Fiziksel İstismari-A ile Fiziksel İstismar-G ($r=.14$, $p<0.05$), Fiziksel İstismari-A ile Duygusal İhmal-G ($r=.17$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon olduğu saptanmıştır.

Fiziksel İhmali-A ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-G ($r=.20$, $p<0.01$), Fiziksel İhmali-A ile Duygusal İstismar-G ($r=.16$, $p<0.05$), Fiziksel İhmali-A ile Duygusal İhmal-G ($r=.21$,

$p<0.01$), Fiziksel İhmali-A ile Cinsel İstismar-G ($r=.15$, $p<0.05$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon olduğu saptanmıştır.

Duygusal İhmali-A ile Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-G ($r=.16$, $p<0.01$), Duygusal İhmali-A ile Duygusal İhmal-G ($r=.20$, $p<0.01$), Duygusal İhmali-A ile Cinsel İstismar-G ($r=.17$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey pozitif korelasyon olduğu saptanmıştır.

3.2. Araştırma Değişkenlerinin Sosyodemografik Değişkenler Yönünden Karşılaştırma Analizi Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların erken dönem uyum bozucu şemalar ve çocukluk çağı travmalarının eğitim durumu ve cinsiyet değişkenlerine göre karşılaştırıldığı analizlerin bulguları sunulmuştur. Anne ve genç katılımcıların sosyodemografik değişkenlere göre karşılaştırma analizi bulguları ayrı ayrı ele alınmaktadır.

3.2.1. Annelere İlişkin Karşılaştırma Analizi Bulguları

Bu bölümde, anne katılımcılara uygulanan Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'ne ait puanların eğitim durumu değişkeni yönünden karşılaştırılma analizi alınmaktadır. Karşılaştırma analizi için Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 5 ve 6'da aktarılmıştır. Tüm anne katılımcılar kadın olduğu için cinsiyet değişkeni yönünden herhangi bir karşılaştırma yapılmamıştır.

Tablo 5

**Eğitim Durumu Değişkenine Göre Young Şema Ölçeğinden Elde Edilen Puanların
Karşılaştırılması**

		<i>n</i>	<i>S.O</i>	χ^2	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Duygusal Yoksunluk- Anne	Okur-yazar değil	3	205.50	12.93	6	0.044*
	İlkokul Mezunu	15	92.90			
	Ortaokul Mezunu	19	96.26			
	Lise Mezunu	67	128.54			
	Üniversite Mezunu	130	128.05			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	127.96			
	Doktora Mezunu	4	185.25			
	Toplam	250				
	Okur-yazar değil	3	151.00	9.56	6	0.145
	İlkokul Mezunu	15	96.57			
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik- Anne	Ortaokul Mezunu	19	97.05			
	Lise Mezunu	67	125.91			
	Üniversite Mezunu	130	132.90			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	103.79			
	Doktora Mezunu	4	167.88			
	Toplam	250				
	Okur-yazar değil	3	142.50	6.56	6	0.363
	İlkokul Mezunu	15	89.50			
	Ortaokul Mezunu	19	111.24			
	Toplam	250				
Kusurluluk-Anne	Okur-yazar değil	3	142.50	6.56	6	0.363
	İlkokul Mezunu	15	89.50			
	Ortaokul Mezunu	19	111.24			
	Toplam	250				

	Lise Mezunu	67	130.43			
	Üniversite Mezunu	130	128.28			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	117.96			
	Doktora Mezunu	4	165.13			
	Toplam	250				
Duyguları Bastırma-Anne	Okur-yazar değil	3	214.50	6.84	6	0.336
	İlkokul Mezunu	15	130.63			
	Ortaokul Mezunu	19	127.84			
	Lise Mezunu	67	132.06			
	Üniversite Mezunu	130	121.17			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	103.17			
	Doktora Mezunu	4	126.25			
	Toplam	250				
İç İçe Geçme/Bağımlılık-Anne	Okur-yazar değil	3	144.83	12.99	6	0.043*
	İlkokul Mezunu	15	83.63			
	Ortaokul Mezunu	19	92.34			
	Lise Mezunu	67	131.75			
	Üniversite Mezunu	130	132.49			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	103.54			
	Doktora Mezunu	4	159.63			
	Toplam	250				
Terk Edilme-Anne	Okur-yazar değil	3	181.33	14.81	6	0.022*
	İlkokul Mezunu	15	94.37			

	Ortaokul Mezunu	19	86.66			
	Lise Mezunu	67	125.87			
	Üniversite Mezunu	130	132.91			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	109.67			
	Doktora Mezunu	4	185.25			
	Toplam	250				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-Anne	Okur-yazar değil	3	138.67	8.49	6	0.205
	İlkokul Mezunu	15	83.83			
	Ortaokul Mezunu	19	108.84			
	Lise Mezunu	67	122.71			
	Üniversite Mezunu	130	133.71			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	118.92			
	Doktora Mezunu	4	150.63			
	Toplam	250				
Başarısızlık-Anne	Okur-yazar değil	3	129.50	7.93	6	0.243
	İlkokul Mezunu	15	90.63			
	Ortaokul Mezunu	19	102.00			
	Lise Mezunu	67	129.51			
	Üniversite Mezunu	130	132.59			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	105.38			
	Doktora Mezunu	4	127.75			
	Toplam	250				
Karamsarlık-Anne	Okur-yazar _değil	3	156.17	15.44	6	0.017*

	İlkokul Mezunu	15	72.33			
	Ortaokul Mezunu	19	102.47			
	Lise Mezunu	67	131.20			
	Üniversite Mezunu	130	133.25			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	94.67			
	Doktora Mezunu	4	156.38			
	Toplam	250				
Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim-Anne	Okur-yazar değil	3	136.00	4.84	6	0.564
	İlkokul Mezunu	15	122.13			
	Ortaokul Mezunu	19	108.18			
	Lise Mezunu	67	127.84			
	Üniversite Mezunu	130	130.44			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	89.71			
	Doktora Mezunu	4	120.00			
	Toplam	250				
Kendini Feda-Anne	Okur-yazar değil	3	211.67	13.94	6	0.030*
	İlkokul Mezunu	15	92.13			
	Ortaokul Mezunu	19	98.95			
	Lise Mezunu	67	133.62			
	Üniversite Mezunu	130	123.89			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	141.13			
	Doktora Mezunu	4	181.50			
	Toplam	250				

Cezalandırılma-Anne	Okur-yazar değil	3	192.00	11.05	6	0.087	
	İlkokul Mezunu	15	133.03				
	Ortaokul Mezunu	19	89.55				
	Lise Mezunu	67	125.70				
	Üniversite Mezunu	130	131.65				
	Yüksek Lisans Mezunu	12	91.79				
	Doktora Mezunu	4	116.00				
	Toplam	250					
	Yüksek Anne	Standartlar-	Okur-yazar değil	3	164.67	15.84	6
		İlkokul Mezunu	15	119.93			
		Ortaokul Mezunu	19	84.13			
		Lise Mezunu	67	112.42			
		Üniversite Mezunu	130	134.95			
		Yüksek Lisans Mezunu	12	134.92			
		Doktora Mezunu	4	197.13			
		Toplam	250				
Onay Arayıcılık-Anne	Okur-yazar değil	3	153.00	6.91	6	0.330	
	İlkokul Mezunu	15	110.30				
	Ortaokul Mezunu	19	99.82				
	Lise Mezunu	67	119.59				
	Üniversite Mezunu	130	132.14				
	Yüksek Lisans Mezunu	12	123.04				
	Doktora Mezunu	4	174.38				
	Toplam	250					

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Kruskal Wallis-H

Sosyal İzolasyon/Güvensizlik, Kusurluluk, Duyguları Bastırma, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık, Başarısızlık, Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim, Kendini Feda, Cezalandırılma, Onay Arayıcılık alt boyutları anne katılımcının eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır($p>.05$).

Duygusal Yoksunluk alt ölçeğinden ($X^2=12.93$, $Sd.=6$, $p<0.05$) elde edilen puanlar anne katılımcının eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında gruplar arası bir fark saptanmıştır. Farkın detaylı anlaşılabilmesi için ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Testin sonucuna göre bu alt ölçek bazında, anne katılımcılar arasındaki doktora mezunu olan grubun ilkokul ve ortaokul mezunu olan gruptan daha fazla puan aldığı görülmüştür.

İç İçe Geçme/Bağımlılık alt ölçeğinden ($X^2=12.99$, $Sd.=6$, $p<0.05$) elde edilen puanları anne katılımcıların eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında gruplar arası bir fark saptanmıştır. Bu fark ışığında daha anlamlı bir sonuca ulaşabilmek adına ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre bu alt ölçek bazında, anne katılımcılar arasında lise mezunu olan grubun, ilkokul ve ortaokul mezunu olan gruptan, üniversite mezunu olan grubun ise ilkokul ve ortaokul mezunu olan gruptan daha fazla puan aldığı görülmüştür.

Terk Edilme alt ölçeğinden ($X^2=14.81$, $Sd.=6$, $p<0.05$) elde edilen puanları anne katılımcıların eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında gruplar arası bir fark saptanmıştır. Farkın detaylı anlaşılabilmesi için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre bu alt ölçek bazında, anne katılımcılar arasında doktora, üniversite ve lise mezunu olan grubun ortaokul mezunu olan gruptan daha fazla, doktora ve üniversite mezunu olan grubun ise ilkokul mezunu olan gruptan daha fazla puan aldığı görülmüştür.

Karamsarlık alt ölçeğinden ($X^2=14.92$, $Sd.=6$, $p<0.05$) elde edilen puanlar, anne katılımcıların eğitim durumuna göre karşılaştırıldığında gruplar arası bir farkın olduğu saptanmıştır. Farkın detaylı anlaşılabilmesi için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre bu alt ölçek bazında, anne katılımcılar arasında doktora, üniversite ve lise mezunu olan grubun ilkokul mezunu olan gruptan daha fazla puan aldığı görülmüştür.

Yüksek Standartlar alt ölçeğinden ($X^2=15.84$, $Sd.=6$, $p<0.05$) elde edilen puanları anne eğitim durumu gruplarına göre karşılaştırıldığında gruplar arası bir farkın olduğu saptanmıştır. Bu işlemin

ardından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Doktora mezunu olan grubun ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olan gruptan daha fazla, üniversite mezunu olan grubun ise ortaokul ve lise mezunu olan gruptan daha fazla puan aldığı görülmüştür.

Tablo 6

Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması

		<i>n</i>	<i>S.O</i>	<i>X²</i>	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-Anne	Okur-yazar değil	3	124.50	4.23	6	0.645
	İlkokul Mezunu	15	124.23			
	Ortaokul Mezunu	19	154.61			
	Lise Mezunu	67	118.98			
	Üniversite Mezunu	130	126.32			
	Yüksek Lisans Mezunu	12	109.67			
	Doktora Mezunu	4	122.75			
	Toplam	250				
Duygusal İstismar- Anne	Okur-yazar değil	3	94.67	3.92	6	0.688
	İlkokul Mezunu	15	124.80			
	Ortaokul Mezunu	19	137.76			
	Lise Mezunu	67	114.96			
	Üniversite Mezunu	130	129.50			

	Yüksek Lisans	12	119.25			
	Mezunu					
	Doktora Mezunu	4	158.50			
	Toplam	250				
Fiziksel	Okur-yazar değil	3	139.33	4.93	6	0.552
İstismar-						
Anne						
	İlkokul Mezunu	15	139.13			
	Ortaokul Mezunu	19	142.53			
	Lise Mezunu	67	115.48			
	Üniversite	130	124.96			
	Mezunu					
	Yüksek Lisans	12	137.08			
	Mezunu					
	Doktora Mezunu	4	133.75			
	Toplam	250				
Fiziksel	Okur-yazar değil	3	185.33	8.07	6	0.233
İhmal-Anne						
	İlkokul Mezunu	15	126.67			
	Ortaokul Mezunu	19	161.11			
	Lise Mezunu	67	115.96			
	Üniversite	130	124.16			
	Mezunu					
	Yüksek Lisans	12	121.67			
	Mezunu					
	Doktora Mezunu	4	121.88			
	Toplam	250				
Duygusal	Okur-yazar değil	3	109.00	6.03	6	0.420
İhmal-Anne						
	İlkokul Mezunu	15	126.57			
	Ortaokul Mezunu	19	152.68			

	Lise Mezunu	67	124.97			
	Üniversite	130	126.00			
	Mezunu					
	Yüksek Lisans	12	94.50			
	Mezunu					
	Doktora Mezunu	4	90.50			
	Toplam	250				
Cinsel	Okur-yazar değil	3	117.50	2.46	6	0.873
İstismar- Anne						
	İlkokul Mezunu	15	133.50			
	Ortaokul Mezunu	19	124.47			
	Lise Mezunu	67	126.78			
	Üniversite	130	125.24			
	Mezunu					
	Yüksek Lisans	12	117.50			
	Mezunu					
	Doktora Mezunu	4	117.50			
	Toplam	250				

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Kruskal Wallis-H

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, Fiziksel İhmal, Duygusal İhmal, Cinsel İstismar alt boyutu anne eğitim durumu gruplarına göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > .05$).

3.2.2. Gençlere İlişkin Karşılaştırma Analizi Bulguları

Bu bölümde, genç katılımcılara uygulanan Young Şema Ölçeği ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'ne ait puanların cinsiyet ve eğitim durumu değişkenleri yönünden karşılaştırılması için Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis-H testleri uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 7 ve 10'da aktarılmıştır.

Tablo 7

**Cinsiyet Değişkenine Göre Young Şema Ölçeğinden Elde Edilen Puanların
Karşılaştırılması**

		<i>n</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Duygusal Yoksunluk-Genç	Kadın	140	116.63	16327.50	6457.50	-2.22	0.026*
	Erkek	110	136.80	15047.50			
	Toplam	250					
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-Genç	Kadın	140	116.40	16296.50	6426.50	-2.25	0.025*
	Erkek	110	137.08	15078.50			
	Toplam	250					
Kusurluluk-Genç	Kadın	140	118.39	16575.00	6705.00	-1.76	0.079
	Erkek	110	134.55	14800.00			
	Toplam	250					
Duyguları Bastırma-Genç	Kadın	140	117.40	16435.50	6565.50	-2.00	0.045*
	Erkek	110	135.81	14939.50			
	Toplam	250					
İç İçe Geçme/Bağımlılık-Genç	Kadın	140	122.60	17163.50	7293.50	-0.72	0.473
	Erkek	110	129.20	14211.50			
	Toplam	250					
Terk Edilme-Genç	Kadın	140	120.61	16886.00	7016.00	-1.21	0.227
	Erkek	110	131.72	14489.00			
	Toplam	250					
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-Genç	Kadın	140	123.34	17268.00	7398.00	-0.53	0.594
	Erkek	110	128.25	14107.00			
	Toplam	250					
Başarısızlık-Genç	Kadın	140	117.60	16464.50	6594.50	-1.95	0.051
	Erkek	110	135.55	14910.50			
	Toplam	250					
Karamsarlık-Genç	Kadın	140	120.83	16916.50	7046.50	-1.15	0.249
	Erkek	110	131.44	14458.50			
	Toplam	250					

Ayrıcalıklılık/Yetersiz	Kadın	140	122.04	17086.00	7216.00	-0.85	0.393
Özdenetim-Genç	Erkek	110	129.90	14289.00			
	Toplam	250					
Kendini Feda-Genç	Kadın	140	131.44	18401.50	6868.50	-1.47	0.142
	Erkek	110	117.94	12973.50			
	Toplam	250					
Cezalandırılma-Genç	Kadın	140	119.00	16659.50	6789.50	-1.61	0.108
	Erkek	110	133.78	14715.50			
	Toplam	250					
Yüksek Standartlar-Genç	Kadın	140	119.83	16776.00	6906.00	-1.40	0.160
	Erkek	110	132.72	14599.00			
	Toplam	250					
Onay Arayıcılık-Genç	Kadın	140	123.25	17254.50	7384.50	-0.56	0.578
	Erkek	110	128.37	14120.50			
	Toplam	250					

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Mann Whitney-U

Kusurluluk, İç İçe Geçme/Bağımlılık, Terk Edilme, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık, Başarısızlık, Karamsarlık, Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim, Kendini Feda, Cezalandırılma, Yüksek Standartlar, Onay Arayıcılık alt şema boyutlarından genç katılımcıların aldıkları puanlar cinsiyete değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > .05$).

Duygusal Yoksunluk alt ölçeğinden ($U=6457.50$, $Z=-2.22$, $p < 0.05$), Sosyal İzolasyon/Güvensizlik alt ölçeğinden ($U=6426.50$, $Z=-2.25$, $p < 0.05$), Duyguları Bastırma alt ölçeğinden ($U=6565.50$, $Z=-2.00$, $p < 0.05$) genç katılımcıların aldıkları puanlar cinsiyete göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Ortalamalar karşılaştırıldığında bu alt ölçeklerden erkekler, kadınlara kıyasla daha fazla puan almıştır.

Tablo 8**Cinsiyet Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması**

		<i>n</i>	<i>S.O</i>	<i>S.T</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-Genç	Kadın	140	120.76	16907.00	7037.00	-1.17	0.242
	Erkek	110	131.53	14468.00			
	Toplam	250					
Duygusal İstismar-Genç	Kadın	140	117.36	16431.00	6561.00	-2.06	0.039*
	Erkek	110	135.85	14944.00			
	Toplam	250					
Fiziksel İstismar-Genç	Kadın	140	128.30	17962.00	7308.00	-1.33	0.185
	Erkek	110	121.94	13413.00			
	Toplam	250					
Fiziksel İhmal-Genç	Kadın	140	121.68	17034.50	7164.50	-0.98	0.326
	Erkek	110	130.37	14340.50			
	Toplam	250					
Duygusal İhmal-Genç	Kadın	140	121.74	17043.50	7173.50	-0.94	0.350
	Erkek	110	130.29	14331.50			
	Toplam	250					
Cinsel İstismar-Genç	Kadın	140	125.95	17633.00	7637.00	-0.36	0.716
	Erkek	110	124.93	13742.00			
	Toplam	250					

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Mann Whitney-U

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Fiziksel İstismar, Fiziksel İhmal, Duygusal İhmal, Cinsel İstismar alt boyutundan aldıkları puanlar cinsiyet gruplarına göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > .05$).

Duygusal İstismar alt ölçeğinden ($U=6561.00$, $Z=-2.06$, $p < 0.05$) aldıkları puanlar cinsiyet gruplarına göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Ortalamalar karşılaştırıldığında erkekler, kadınlara kıyasla daha fazla puan almıştır.

Tablo 9

Eğitim Durumu Değişkenine Göre Young Şema Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması

		<i>n</i>	<i>S.O</i>	<i>χ</i> ²	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Duygusal Yoksunluk-Genç	Ortaokul Mezunu	31	115.63	2.04	3	0.563
	Lise Mezunu	169	128.34			
	Üniversite Mezunu	46	125.08			
	Yüksek Lisans	4	86.75			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Sosyal İzolasyon/Güvensizlik-Genç	Ortaokul Mezunu	31	116.52	1.25	3	0.741
	Lise Mezunu	169	127.89			
	Üniversite Mezunu	46	125.18			
	Yüksek Lisans	4	97.88			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Kusurluluk-Genç	Ortaokul Mezunu	31	116.97	1.18	3	0.759
	Lise Mezunu	169	127.93			
	Üniversite Mezunu	46	124.61			
	Yüksek Lisans	4	99.00			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Duyguları Bastırma-Genç	Ortaokul Mezunu	31	129.76	0.34	3	0.952
	Lise Mezunu	169	125.17			
	Üniversite Mezunu	46	125.34			
	Yüksek Lisans	4	108.13			
	Mezunu					
	Toplam	250				
	Ortaokul Mezunu	31	142.61	4.67	3	0.197

İç İçe						
Geçme/Bağımlılık-Genç	Lise Mezunu	169	126.75			
	Üniversite Mezunu	46	113.30			
	Yüksek Lisans	4	80.25			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Terk Edilme-Genç	Ortaokul Mezunu	31	101.79	3.94	3	0.268
	Lise Mezunu	169	128.15			
	Üniversite Mezunu	46	131.88			
	Yüksek Lisans	4	124.00			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Tehditler Karşısında Dayanıksızlık-Genç	Ortaokul Mezunu	31	122.95	0.87	3	0.832
	Lise Mezunu	169	123.98			
	Üniversite Mezunu	46	133.93			
	Yüksek Lisans	4	112.50			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Başarısızlık-Genç	Ortaokul Mezunu	31	118.45	1.99	3	0.575
	Lise Mezunu	169	123.09			
	Üniversite Mezunu	46	138.09			
	Yüksek Lisans	4	137.25			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Karamsarlık-Genç	Ortaokul Mezunu	31	125.44	1.23	3	0.745
	Lise Mezunu	169	123.29			
	Üniversite Mezunu	46	135.22			
	Yüksek Lisans	4	107.75			
	Mezunu					
	Toplam	250				
	Ortaokul Mezunu	31	127.71	0.68	3	0.877

Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim-Genç	Lise Mezunu	169	127.32			
	Üniversite Mezunu	46	117.79			
	Yüksek Lisans	4	120.13			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Kendini Feda-Genç	Ortaokul Mezunu	31	100.06	6.60	3	0.086
	Lise Mezunu	169	130.66			
	Üniversite Mezunu	46	127.93			
	Yüksek Lisans	4	76.75			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Cezalandırılma-Genç	Ortaokul Mezunu	31	115.90	0.78	3	0.855
	Lise Mezunu	169	127.18			
	Üniversite Mezunu	46	126.88			
	Yüksek Lisans	4	113.00			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Yüksek Standartlar-Genç	Ortaokul Mezunu	31	120.73	4.74	3	0.192
	Lise Mezunu	169	120.80			
	Üniversite Mezunu	46	142.25			
	Yüksek Lisans	4	168.25			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Onay Arayıcılık-Genç	Ortaokul Mezunu	31	114.15	5.66	3	0.129
	Lise Mezunu	169	121.41			
	Üniversite Mezunu	46	147.63			
	Yüksek Lisans	4	131.75			
	Mezunu					
	Toplam	250				

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Kruskal Wallis-H

Duygusal Yoksunluk, Sosyal İzolasyon/Güvensizlik, Kusurluluk, Duyguları Bastırma, İç İç Geçme/Bağımlılık, Terk Edilme, Tehditler Karşısında Dayanıksızlık, Başarısızlık, Karamsarlık, Ayrıcalıklılık/Yetersiz Özdenetim, Kendini Feda, Cezalandırılma, Yüksek Standartlar, Onay Arayıcılık alt şema boyutları genç katılımcıların eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>.05$).

Tablo 10

Eğitim Durumu Değişkenine Göre Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğinden Elde Edilen Puanların Karşılaştırılması

		<i>n</i>	<i>S.O</i>	χ^2	<i>Sd.</i>	<i>p</i>
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-Genç	Ortaokul Mezunu	31	111.13	1.93	3	0.587
	Lise Mezunu	169	127.39			
	Üniversite Mezunu	46	130.18			
	Yüksek Lisans Mezunu	4	103.00			
	Toplam	250				
Duygusal İstismar-Genç	Ortaokul Mezunu	31	113.82	1.35	3	0.717
	Lise Mezunu	169	125.99			
	Üniversite Mezunu	46	132.28			
	Yüksek Lisans Mezunu	4	117.13			
	Toplam	250				
Fiziksel İstismar-Genç	Ortaokul Mezunu	31	133.27	2.39	3	0.496
	Lise Mezunu	169	125.57			
	Üniversite Mezunu	46	121.11			
	Yüksek Lisans Mezunu	4	113.00			
	Toplam	250				
Fiziksel İhmal-Genç	Ortaokul Mezunu	31	115.66	1.38	3	0.710
	Lise Mezunu	169	127.10			
	Üniversite Mezunu	46	128.57			

	Yüksek Lisans	4	99.00			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Duygusal İhmal-Genç	Ortaokul Mezunu	31	107.65	2.50	3	0.475
	Lise Mezunu	169	128.82			
	Üniversite Mezunu	46	126.75			
	Yüksek Lisans	4	109.25			
	Mezunu					
	Toplam	250				
Cinsel İstismar-Genç	Ortaokul Mezunu	31	125.47	2.17	3	0.537
	Lise Mezunu	169	124.46			
	Üniversite Mezunu	46	129.70			
	Yüksek Lisans	4	121.50			
	Mezunu					
	Toplam	250				

* $p < 0.05$ Kullanılan Test: Kruskal Wallis-H

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Duygusal İstismar, Fiziksel İstismar, Fiziksel İhmal, Duygusal İhmal, Cinsel İstismar alt şema boyutlarından alınan puanlar genç katılımcıların eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p > .05$).

BÖLÜM 4: TARTIŞMA

Araştırmanın amacına göre anne ve çocuklarının erken dönem uyum bozucu şemaları ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu ilişkinin yanı sıra, araştırma değişkenlerinin sosyodemografik özelliklere göre değişkenlik gösterip göstermediği de araştırma esnasında incelenmiştir. Araştırmanın bu bölümünde, araştırma bulgularının psikoloji bilimi literatürü ışığında detaylı incelenmesi ele alınmaktadır.

4.1. Anne ve Çocuklarının Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaları Arasındaki İlişkinin Yorumlanması

Araştırmaya katılan genç yetişkinlerin Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'e verdikleri yanıtların puanları ile annelerinin verdikleri yanıtların puanları arasında düşük düzey pozitif korelasyonlar tespit edilmiştir. Bu sonuca dayanarak araştırmanın ilk hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmalara göre, ebeveynlik tutumlarının ebeveynlerin kendi erken dönem uyum bozucu şemaları ile yakından ilgili olduğu, olumsuz etki bırakması mümkün olan ebeveyn tutumlarının ebeveynlerin erken dönem uyum bozucu şemaları ile anlamlı ve pozitif bir ilişki içerisinde olduğunu belirtmektedir (Taştan, 2021). Bir başka araştırma ise annelerin erken dönem uyum bozucu şemalarının çocuklarının davranış sorunlarında anlamlı bir yordayıcı olduğunu tespit etmiştir (Sayal, 2017). Bu bulgular, mevcut araştırmanın sonucunda elde edilen gençlerin ve annelerin erken dönem uyum bozucu aralarındaki anlamlı ilişkiyi destekler niteliktedir.

Terk edilme/İstikrarsızlık şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Terk edilme/istikrarsızlık şemasına sahip bireyler, diğerlerinden güvenlik, emniyet, bakım, empati, duygusal paylaşımlar, kabul ve saygı görme gibi ihtiyaçlarını bekledikleri biçimde ve istikrarlı şekilde sağlayamayacaklarına inanırlar. Bu inanç, bireylerde sık öfke patlamalarının görülmesine neden olabilmektedir (Rafaeli, Bersntein ve Young, 2020). Çocuğun hayatındaki varlığında istikrarsızlık gösteren veya çeşitli nedenlerden kaybedilmiş ebeveynler ile büyüyen bireylerde bu şemanın aktive olduğu görülmektedir. Bu anlamda incelediğimizde, istikrarlı bir sevgi görmemiş annelerin çocuklarına istikrarlı bir sevgi sunması mümkün olmayabilir. Dolayısıyla hem annede hem gençte bu şemanın aktif olduğu görülebilir. Bir diğer taraftan, istikrarlı bakım almamış ve öfkeli anne bu durumu çocuğuna yansıtıyor ve arada anlamlı bir sebep olmasa da kendi çocukluğundaki istikrarsız bakımın

sorumluluğunu kendi çocuğuna yüklüyor olabilir. Bu durumda kendi bilinçli olarak çocuğuna istikrarlı ilgi ve bakım sunmuyor olabilir, dolayısıyla hem annenin hem gencin terk edilme şemalarının pozitif anlamlı bir ilişkide olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırma bulgularına baktığımızda terk edilme şeması olan annelerin çocuklarında duygusal yoksunluk şemasının olduğunu görmekteyiz. Terk edilme şeması olan bireyler, duygusal ilişkiler kurdukları diğer bireylerin bir şekilde onları terk edeceğine, ilişkilerinin uzun süreli ve sağlıklı olmasının mümkün olmayacağına dair katı bir inanca sahip olurlar (Bricker ve Young, 2012). Hayatlarındaki insanların duygusal anlamda dengesiz olması, bireylerin düzenli, sağlıklı ve uzun soluklu ilişkiler kuramayacaklarına dair inançlarını besler (Young vd., 2003). Terk edilme şemasına sahip annelerin, bu katı inançları dolayısıyla sevgilerini gösterme ve ilişkide oldukları kişiyi güvende hissettirme konusunda zorlandıklarını söylemek mümkün olacaktır. Sevgi ve güvenin hissettirildiği bir ebeveynlik görememek, çocukların duygusal yoksunluk şeması geliştirmelerine katkı sağlar (Arntz ve Jacob, 2019). Araştırma bulgularına göre, terk edilme şemasına sahip annelerin çocuklarında benzer şekilde yetersiz özdenetim şeması olduğu görülmüştür. Yorumlamak gerekirse, annenin terk edilme inancının aksi şekilde aşırı korumacı ve çocuğuna gereken sorumluluk bilincini veremeyen bir ebeveyn tutumuna dönüştüğünü söyleyebiliriz. Bu tutum, yetersiz özdenetim şemasının gelişmesine yol açabilir. Sınırları öğretmekte ve pratikte uygulamakta yetersiz kalan bu ebeveyn tutumu, çocuğun sorumluluk alma ve dürtüselliğini kontrol etme ile ilgili sorun yaşamasına yol açabilir (Kaya, 2010).

Duygusal Yoksunluk şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Duygusal yoksunluk şema alt boyutundaki inançlar, bireylerin hiçbir zaman sevimemeyecek, güvenilir ve sağlam bağlar kuramayacaklarına dairdir (Young vd., 2003). Bu bireylerin çevrelerindeki kişiler sevgi, ilgi ve duygusal destek gösteriyor olsa dahi bireyler bunun mümkün olmadığına dair katı inançları çerçevesinde bunu göremezler ve inandırıcı bulmazlar (Rafaeli, Bersntein ve Young, 2020). Bu şemaya sahip bireyler, sevgi ve ilgiyi kendilerinin göremeyeceğine inandıkları için sevgi ve ilgi göstermede de sorun yaşayabilir. Bir diğer deyişle, genç yetişkinler sevimemeyeceklerine inanan anneleri tarafından yeterli sevgi, ilgi ve destek görememiş ve dolayısıyla sevgi ve ilgi görmeye değer olmadıklarına inanmaya başlamış oldukları söylenebilir. Şemanın kökenlerinde, çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi ve güveni alamadığı yetişme ortamları ve ebeveynler görülmektedir (Arntz

ve Jacob, 2019). Annelerinin sevgi, ilgi ve destek göremeyeceklerine dair katı inancı çocukları tarafından öğrenilmiş ve onların da kendilerinin sevgi ve ilgi göremeyeceklerine dair bir inanç oluşturmuş olmaları duygusal yoksunluk şemasına sahip annelerin çocuklarında da aynı şemanın görülmesinin muhtemel nedenlerinden sayılabilir.

Duygusal yoksunluk şemasına sahip olan annelerin çocuklarında yetersiz özdenetim şeması olduğu araştırmanın bulgularında görülmektedir. Duygusal yoksunluk şeması annelere duygusal ihtiyaçlarının hiçbir şekilde karşılanmayacağına dair katı ve değişmez bir inanç vermektedir. Bu inanç, bireylerin aşırı fedakâr davranmasına yol açmaktadır (Young ve Klosko, 2011). Bu aşırı fedakârlık, ebeveynin çocuğuna sorumluluk almayı tam anlamıyla öğretememesine yol açarsa çocuğun yetersiz özdenetim şemasını destekleyeceği yönünde yorumlanabilir.

Kusurluluk/utanç şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu şemaya sahip bireyler, kendilerini kusurlu, istenmeyen, hatalı, kötü olarak görmektedir. Dolayısıyla çevresindeki insanlardan gerçek benliklerini gizlemeye yatkındırlar, aksi takdirde kendilerini terk edeceklerine inanırlar. Bu inanca, çevresindekilerin gerçek benliklerini görmeleri durumunda onlara değer vermeyeceklerini ve sevmeyeceklerini düşünürler. Kronik değersizlik hissi, sevgi, saygı, ilgi gibi olguları hak etmediklerini düşünmelerine neden olmaktadır (Arntz ve Jacob, 2019). Kendisini hatalı, kötü, aşağılık gören bir anne ile büyüyen çocuk, sevdiği ve değer verdiği annesinin dahi değersiz olabileceğine şahit olur. Bu durum, kendisinin de hatalı ve değersiz olduğuna inanmasına yol açıyor olabilir. Ayrıca, kendini kusurlu gören anne aynı şekilde yetiştirdiği çocuğuna da oldukça eleştirel bir tutum ile yaklaşıyor olabilir. Sürekli eleştirilmeye, aşağılanmaya ve uyarılmaya maruz kalan çocuk bozuk ve düzeltilmesi gereken biri olduğunu düşünmeye başlıyor olabilir.

Kusurluluk/utanç şemasına sahip annelerin çocuklarında duygusal yoksunluk şemasının olduğu bu çalışmada tespit edilmiştir. Kusurluluk/utanç şeması bireyin eleştiriye, reddedilmeye aşırı hassasiyet göstermesine sebep olmaktadır (Arntz ve Jacob, 2019). Değersiz hissettiği durumlara aşırı tepkiler verebilir hali, annenin ebeveynlik tutumunu da etkiler. Değersiz ve kusurlu hissedebileceği durumlara karşı aşırı temkinli anne, sevgisini ve güven hissini yeteri kadar çocuğuna yansıtamayabilir. Bu durum, çocuğun sevildiğini anlamasını ve kabul edebilmesini zorlaştıran duygusal yoksunluk şeması olarak ortaya çıkma olasılığı bulgular ışığında düşünülebilir.

Sosyal izolasyon şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu şemaya sahip bireyler, bir yere ait hissedemedikleri gibi herkesten farklı olduklarına dair katı ve değişmesi zor bir inanca sahiptirler (Rafaeli, Bersntein ve Young, 2020). Bu bireyler, diğerleri tarafından sosyal gruplar içerisinde görülebilir fakat bireylere göre o gruplara aitlik hissetmezler (Arntz ve Jacob, 2019). Annelerin ait olamama, yalnızlık ve izolasyona dair katı inançları, öğrenme yoluyla çocuklarına aktarılabilir. Annesinin bir yere ait hissetmediğine şahitlik eden çocuk, kendisinin de bir yere ait olamayacağına dair derin bir endişe beslemeye başlar. Bu endişenin kronikleşmesi annesinininkine benzer katı bir inanca dönüşüyor olabilir.

Sosyal izolasyon/güvensizlik şemasının görüldüğü annelerin çocuklarında ise yetersiz özenetim şeması olduğu bu araştırmada tespit edilmiştir. Sosyal izolasyon/güvensizlik şeması, anneleri sosyal bir ortama kendilerindeki bir farklılık sebebiyle ait olamayacaklarına inandırır. Bulguları yorumlamak gerekirse, annenin bu inancı dolayısıyla dış sosyal ortamlardan uzaklaşabilir ve çocuğuyla ilişkilerinde yeterli olacak düzeyden daha fazla sorumluluk almaya başlayabilir. Bu durum, çocuğun kendi sorumluluklarını almayı öğrenmesini zorlaştırarak yetersiz özenetim şemasının kökenini oluşturabilir.

Bağımlılık/yetersizlik şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu şemaya sahip bireyler, başkalarından destek almadan gündelik işlerin üstesinden gelemeyeceğine inanırlar. Hatta, bazı durumlarda kendilerine bakamayacaklarına, karar veremeyeceklerine inanmaktadırlar (Rafaeli, Bersntein ve Young, 2020). Annenin kendini bu denli yetersiz ve bağımlı görmesi, çocuğun da kendine bakış açısını derinden etkiler. Annesinin gündelik sorunları dahi çözemeyeceğine dair inancına tanıklık eden çocuk, annesinin bile çözemediği sorunu kendisinin çözebilme ihtimalinin daha da az olduğu düşünüyor olabilir. Bunun yanı sıra, kendini yetersiz gören anne yetiştirdiği ve kendinden bir parça olan çocuğa da eleştirel ve yargılayıcı bir tutum ile yaklaşıyor, onu da yetersiz görüyor olabilir.

Bağımlılık/yetersizlik şemasına sahip annelerin çocuklarında terk edilme şeması olduğu bu araştırma bulgularına göre söylenebilir. Bu korelasyonu yorumlamak istersek, annenin sürekli destek görme ihtiyacı ve en basit gündelik işleri dahi birinin yardımı olmadan yapamayacağına inancı, ebeveyn olarak çocuğuyla kurduğu ilişkiyi etkileyebileceğinden bahsedebiliriz. Çocuk annenin destek ihtiyacını karşılayan bir rol oynuyorsa, sevgi ve ilgiyi koşullu olarak destek

sunduğu zamanlarda alıyor olabilir. Koşullu ve istikrarsız sevgi ve ilgi, çocukta terk edilme şemasının kökenlerini oluşturmuş olabilir. Bunun yanı sıra, bağımlılık/yetersizlik şemasına sahip annelerin çocuklarında başarısızlık şemasının olduğu bu araştırma bulgularında gösterilmiştir. Çocuk olarak hayatında en önemli figürlerden biri olan annesinin kendine gündelik işlerde dahi güvenmemesini büyürken gözlemlemek, çocukta ne yaparsa yapsın başarısız olacağına dair inancı ve dolayısıyla başarısızlık şemasının oluşumunu desteklemiş olabilir.

Dayanıksızlık şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bireyler, her an başlarına bir felaket gelebileceğine ve kendilerinin bununla baş edebilecek güce sahip olamayacağına katı şekilde inanmaktadırlar (Rafaeli, Bersntein ve Young, 2020). Bu bireyler, yoğun korku duydukları olası felaketin büyüklüğünü felaketleştirmeye yatkın iken kendi baş etme güçlerini de küçük görürler. Bu araştırma açısından incelediğimizde, sürekli bir felakete karşı endişeli ve temkinli olan anne, çocuğunu da korumaya çalışır. Bu koruma, çocuk büyürken aşırı evhamlı ve kontrolcü bir anneye tanıklık etmesine neden olur. Kronik bir korku ve kaygı ile büyüyen çocuk da felaketlere hazır olma gerektğine inanmaya ve sürekli olarak bu olasılıklarla meşgul olmaya yatkınlaşıyor olabilir. Annenin sürekli olası dış tehditlerle uğraşması, çocuğun sevildiğini anlaması ve kabul etmesini zorlaştıran bir hale dönüşebilir. Bu durumda, bu araştırma bulgularının da gösterdiği gibi dayanıksızlık şemasına sahip annelerin çocuklarında duygusal yoksunluk şeması görülmektedir.

Başarısızlık şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Başarısızlık şemasına sahip kişiler, başarısız olduklarına ve ne yaparlarsa yapsınlar başarısız olacağına inanırlar (Renner vd., 2013). Bunun yanı sıra, aptal, yeteneksiz, akılsız, bilgisiz, beceriksiz olduğu gibi inançlar da eşlik etmektedir (Rafaeli, Bersntein ve Young, 2020). Bu inançlara sahip annelerin, çocuklarına da aynı sıfat ve yakıştırmalarla eleştirilerde bulunması olasıdır. Kendisinin ne yaparsa yapsın başarıya ulaşamayacağına dair inanç, çocuklarının başarısız olacağına dair bir inanca genişleyebilir. Dolayısıyla, bulgular dayanıksızlık şemasına sahip anneler bu şemaya sahip çocuklara sahip olabildiklerini göstermektedir. Bunun yanı sıra, anneler ve çocuklarının başarısızlık şema puanları ile yüksek standartlar şema puanları arasında zayıf negatif ilişki olduğu saptanmıştır. Bu bulguya dayanarak, annenin ne yaparsa yapsın başarısız olacağına dair inancı dolayısıyla çocuğunun mükemmellik arzusunun azaldığını söyleyebiliriz.

Yetersiz öz-denetim/öz-disiplin ve kontrol şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu şemaya sahip bireylerin, kişisel doyumları için sorumluluk, acı, yüzleşme ve çabalamaktan kaçındığını görürüz (Rafaeli, Bersntein ve Young, 2020). Bu bireyler engellenmeye katlanamaz, aşırı ve abartılı tepkilerini kontrol etmekte zorlanırlar. Bu annelerin çocukları, kaçınmayı kendilerini korumak için bir yol olarak öğrenmiş ve bu şekilde hayatlarını devam ettiriyor olabilir.

Kendini feda şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu şemaya sahip bireyler, kendi mutluluklarını bir kenara koyarken başkasının mutluluğunu da hayatının odak merkezine koymaktadır. Diğerlerinin ihtiyaçlarını karşılamaktan tatmin olurlar (Martin ve Young, 2010). Bu katı inanca sahip anneler ile büyüyen çocuklar, bu tutumu sevilme ve kabul görmenin işleyen bir yolu olarak öğrenebilir ve başkalarının mutluluğunu kendininkinde çok gözetmesi gerektiğine inanmaya başlıyor olabilirler. Ayrıca araştırmanın bulguları kendini feda şemasına sahip annelerin çocuklarında onay arayıcılık şemasının varlığını göstermektedir. Annenin, çocuğun ihtiyaçlarını gidermek ve problemlerini çözmek adına harcadığı aşırı çaba çocuğun dışarıdan gelecek onaya bağlanmasını etkiliyor ve dolayısıyla şema oluşumunu tetikleyebilir.

Onay arayıcılık şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bireyler, başkaları tarafından kabul ve ilgi görebilmeye ve uyum sağlamaya odaklanırlar. Bu yapıyı taşıyan bireyler için, kendi itibarı başkalarının tepkilerine bağlıdır (Rafaeli, Bersntein ve Young, 2020). Çocuklar, bu kabul görme ihtiyacının işleyen yolunu öğrenir ve zamanla kendi haklarındaki fikirleri tamamen dışa bağlı olmaya başlayabilir.

Karamsarlık şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu inanç yapısına sahip bireyler, hayatın olumlu taraflarını görmezden gelerek büyük çoğunlukla olumsuz yaşam olaylarına odaklanmaktadır. Bu tetikte olma hali, bireylerin kronik olarak kaygı ve endişe ile uğraşmasına yol açmaktadır. Annelerinin olumsuz bir dünyada yaşadığını gören çocuklar, anneleri sayesinde dünyalarını olumsuzluklarla dolu bir yer olarak tanıyabilir.

Duyguların bastırılması şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Duyguların bastırılması şemasına sahip

bireyler, duygularını yaşamayı ve göstermeyi gereksiz bir durum olarak görür (Arntz ve Jacob, 2019). Kontrolü kaybetme korkusu ile bireyler olumlu, olumsuz duygularını aşırı derecede bastırmaktadır. Duygularını dışarıya yansıtmayan anne ile büyüyen çocuk, ilk olarak duygularını tanıyamıyor olabilir. Annesinin bu şekilde baş edebildiğini gören çocuk, duygularını gizlemeyi öğrenerek ve kendini alıştırarak kendini sosyal etkileşimlerden soyutlayabilir. Ayrıca, bu şemayı kazanan çocuk iletişim ve ilişki sorunları yaşayabilmektedir. Duygularını gösteremeyen bir annenin çocuğu ihtiyaç duyduğu sevgi, ilgi, alaka ve sıcaklığı alamadığı için bu ihtiyaçların hiçbir zaman karşılanamayacağına inanmaya başlar. Sevgi ve kabulü anlamayı zorlaştıran bu inanç duygusal yoksunluk şemasının kökenlerini oluşturuyor olabilir.

Yüksek standartlar şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Aşırı eleştiricilik olarak da bilinen bu şemaya sahip bireylerin içselleştirilmiş yüksek standartlarını karşılayabilmek adına yoğun çabası baskı altında hissetme, yavaşlamakta zorlanma, kendine ve diğerlerine karşı aşırı eleştirel bir tutum sergileme olarak sonuçlanmaktadır (Rafaeli, Bersntein ve Young, 2020). Bu şemaya sahip anne ile büyüyen çocuklar sürekli eleştiriye maruz kalmaktadır. Yoğun eleştiri ile büyüdüğü için yetişkinliğinde eleştiriden korkar hale gelmiş ve kaçınmaya çalışırken kendini bu şema çerçevesinde inançlara sahip bulabilir.

Cezalandırıcılık şemasına ait maddelere gençler ve annelerinin verdiği puanlar arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir. Bu inanç sistemine sahip bireyler, kendileri de dahil olmak üzere herkesin hataları dolayısıyla ağır şekilde cezalandırılması gerektiğine inanır. Hataları bağışlamakta zorlanan, kendi standartlarına uymadığında öfkelenen, tahammülsüz anne ile büyüyen çocuk da bunu içselleştirerek kendi gördüğü cezalandırıcı tutumun herkesin hataları karşısında görmesi gerektiğine inanmaya başlıyor olabilir.

4.2. Anne ve Çocuklarının Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişkinin Yorumlanması

Araştırmaya katılan genç yetişkinlerin Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği'ne verdikleri yanıtların puanları ile annelerinin verdikleri yanıtların puanları arasında düşük düzey pozitif korelasyonlar tespit edilmiştir. Bu sonuca dayanarak araştırmanın ikinci hipotezi kabul edilmiştir.

Çocukluk Çağı Travmaları ölçeğinin duygusal istismarı ölçen maddelerine genç yetişkinler ve annelerinin verdikleri cevaplar arasında düşük seviye pozitif ilişki bulunmuştur. Duygusal istismar, fiziksel olmasa da çok ağır söylem, ceza ve tehditleri içerir. Aynı zamanda, ebeveynin çocuğu yok sayması, diğerlerinden izole etmesi, duygusal yanıt vermemesi, uygunsuz davranışlar için teşvik etmesi de duygusal istismarın içinde sayılabilir. Çocukluğunda bu kötü muamele, yoğun öfke, depresif semptomlar, ilişki sorunları olarak çocuğun hayatında ortaya çıkabilir. Kendi çocukluk deneyimlerinde duygusal istismar olan anneler, sevgi dilleri bu istismarcı ebeveynler tarafından oluşturulduğu için kendi çocuklarına da benzer şekilde yaklaşabilir. Hissettiği öfkeyi yanlış yorumlayarak “hırs” olarak adlandırmış, kendi çocuklarını da benzer tutum göstererek hırslandırmaya çalışıyor olabilir. Annelerin çocuklarına uyguladığı duygusal istismar ve çocuklardaki davranış sorunları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunun bulunması, mevcut araştırmanın bulgularını kanıtlar niteliktedir (Çardak, 2022).

Ölçeğin fiziksel istismarı ölçen maddelerinde, genç yetişkinler ve annelerinin yanıtları arasında düşük düzey pozitif ilişki saptanmıştır. Fiziksel istismar, çocuğun bakımından sorumlu olan kişiler tarafından, kasti biçimde zarar görmesi veya tehlikeli durumlarda bırakılması olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2006). Kendi çocukluğunda fiziksel istismara uğramış anneler, bu davranışları kendi ebeveynleri ile sevgi ilişkisine atfetmiş, bunları sevgi göstermenin yollarından biri olarak kabul etmiş olabilir. Aynı şekilde, ebeveynlerinin kendisini terbiye etmek amacıyla fiziksel istismarı kullanmasını benimsemiş olabilir. Dolayısıyla kendi çocuğuna da benzer niyetler ile fiziksel istismar uygulamış olabilir. Aynı zamanda, çocukluk öyküsünde fiziksel istismar olan bireylerde annelerde fiziksel temasa duyulan rahatsızlık, yakın ilişkilerden kaçınma, çekingen veya saldırgan davranışlar görülebilmektedir. Bu davranışlar dolayısıyla daha agresif, duygu regülasyonunu sağlamakta zorluk çeken, öfkesini ve tepkilerini fiziksel istismara başvurarak gösteren bir anne ile karşılaşmak mümkündür. Anne, içindeki yoğun öfke ve saldırganlık ile benzer şekilde kendi çocuğunu cezalandırmaya ve bu davranışları bir terbiye etme yöntemi olarak kullanmaya daha yatkın oluyor olabilir.

Cinsel istismarı ölçen ölçek maddelerinde, genç yetişkinler ve annelerinin yanıtları arasında yüksek düzey pozitif ilişki bulunmuştur. Bir çocukla olan fiziksel veya sözlü temas, iletişimdeki yetişkinin veya bir başkasının cinsel stimülasyonu için kullanılıyorsa, o durum cinsel istismar olarak adlandırılmaktadır. Çocuğun genital bölgelerine dokunma, gözlemleme, teşhir etme, kasıtlı

olarak kendi cinsel organlarını çocuğa dokundurma gibi eylemler çocuğa cinsel istismar olarak sınıflandırılır. Çocukluğunda cinsel istismara uğrayan bireyler erişkin dönemlerinde kendini suçlamaya, utanmaya, çekinmeye devam edebilir. Ayrıca çocukken yaşadığı durumu anlayamaması ve anlamlandıramaması, cinsel istismara eşlik eden istismarcının duygusal manipölasyonları veya istismarcının çocuk için önemli biri olması veya aileden olması gibi faktörler çocuğun istismarcıyı korumaya çalışması, istismarcıdan korkması ve çaresiz hissetmesi gibi durumları doğurabilmektedir. Ayrıca, güvenlik ihtiyacını gidermesi gereken ve beklenen kişiler tarafından korunamamış olduğu gerçeği ile yoğun bir öfke duyabilir (Şengül, 2014). Bu sebepler dolayısıyla, antisosyal kişilik örüntülerinin artması, depresyon, kaygı problemleri ve cinsel işlev sorunları erişkinliğinde bu bireylerde gözlemlenmektedir. Bu gibi nedenler, kendi ebeveynliğinde de istismarcı rolünde olmasına yol açıyor olabilir. Literatürde istismarcıların kendi istismar geçmişini araştıran bir çalışma bulunamamıştır.

Ölçeğin fiziksel ihmali ölçen maddelerinde, genç yetişkinler ve annelerinin yanıtları arasında düşük düzey pozitif ilişki gözlemlenmiştir. Çocukların evrensel ihtiyaçlarından güvenlik, barınma, beslenme, sağlığının korunması gibi gereksinimlerinin yeterli koşullarda karşılanamaması fiziksel ihmal olarak tanımlanmaktadır (Yaşar, 2016). Buna ek olarak, çocuğun terk edilmesi (Flores ve Machuca, 2011) ve evden kovulması, yalnız bırakılması fiziksel ihmalin kapsadığı durumlardır (Yurdakök ve İnce, 2010). Kendi çocukluklarında fiziksel ihmalin olduğu durumlara maruz kalmış ebeveynler, ebeveynlik yapmanın bu durumları içerdiğini benimsemiş olabilir. Dolayısıyla kendi ebeveynliklerinde de böyle öğrendikleri için benzer tutumlar izliyor olabilirler.

Duygusal ihmalin ölçüldüğü maddelerde, anne ve çocuklarının yanıtları arasında düşük düzey pozitif ilişki tespit edilmiştir. Duygusal yakınlık, destek, şefkat, ilgi görmek bir çocuğun temel ihtiyaçlarının duygusal boyutunu oluşturmaktadır. Bu duygusal ihtiyaçların karşılanmasında ebeveynlerin başarısız veya yetersiz kalması duygusal ihmal olarak adlandırılmaktadır. Çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılanmaması veya tutarsızlığın söz konusu olduğu durumlarda çocuğun sağlıklı biçimde duygusal gelişimini ilerletememesi anlamına gelmektedir (Gülirmak, 2019). Duygusal gelişimini sağlayamamış, duygusal olarak ulaşılmaz veya umursamaz ebeveynlerle büyümüş çocuklar, erişkinliklerinde ebeveyn olduklarında benzer tutumlar sergileyebilir. Bunun sebebi, duygusal iletişim becerilerinin yeterince gelişmemesinden kaynaklanıyor olabilir.

Annelerin çocuklarına sevgi göstermemesi, duygusal ilgi ve yakınlık ihtiyacının karşılanmaması çocuğun duygusal anlamda ihmal edildiğini bildirir (Aral, 1997). Sevgi görmeden büyüyen bir bireyin, anne olduğunda da benzer şekilde sevgi gösteremiyor olması, sevgi göstermeyi bilmiyor olması düşünülebilir.

4.3. Annelerin ve Gençlerin Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalarının Eğitim Durumları ile İlişkisinin Yorumlanması

Her ne kadar çocukluk çağında oluşan erken dönem uyum bozucu şemalar bireylerin düşünme yapısını, bakış açısını ve dolayısıyla yaşamını etkiliyor olsa da bireyin aldığı eğitim ve beraberinde getirdiği kültürel gelişim bu şemaların şiddetini azaltabileceği düşünülebilir. Bunu incelemek adına, araştırma örnekleminde erken dönem uyum bozucu şemaların katılımcıların eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre, anne katılımcıların sosyal izolasyon, kusurluluk, duyguları bastırma, dayanıksızlık, başarısızlık, yetersiz özdenetim, kendini feda, cezalandırıcılık ve onay arayıcılık şema alt boyutlarında eğitim durumuna göre anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir. Bu durum, bahsedilen şemalara sahip bireylerde eğitimin katı ve sarsılması güç inançları değiştirmede yeterli bir etkisi olmadığını gösterebilir.

Anne katılımcıların duygusal yoksunluk şema alt boyutu incelendiğinde, eğitim duruma göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Bu sonuç, doktora mezunu annelerin ilkökul ve ortaokul mezunu annelerden daha fazla puan aldığını göstermektedir. Bu durum, kesin bir yargıya varmamız için yeterli olmasa da duygusal yoksunluk şemasına sahip bireylerin eksikliğini hissettiği ilgi ve bakımı eğitim ve kariyer başarılarında kendilerini gösterme çabasının daha fazla olma ihtimali olarak yorumlanabilir.

Bağımlılık şeması alt boyutlarını incelediğimizde, lise mezunu anne katılımcıların ilkökul ve ortaokul mezunu anne katılımcılardan, üniversite mezunu olan anne katılımcıların da yine ilkökul ve ortaokul mezunu anne katılımcılardan fazla puan aldığı tespit edilmiştir. Eğitim düzeyine göre ortaya çıkan bu farkı yorumlamak için katılımcıların bu çalışmada yer alan verileri yetersizdir.

Terk edilme şeması alt ölçeğinde, anne katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark gösterdiği tespit edilmiştir. Doktora, üniversite ve lise mezunu grubun ortaokul mezunu

gruptan daha fazla, doktora ve üniversite mezunu grubun ise ilkokul mezunu gruptan daha fazla puan aldığı görülmektedir. Eğitim düzeyine göre ortaya çıkan bu farkı yorumlamak için katılımcıların bu çalışmada yer alan verileri yetersizdir.

Karamsarlık şemasını ele aldığımızda, anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark saptanmıştır. Doktora, üniversite ve lise mezunu grubun ilkokul mezunu gruptan daha fazla puan aldığı tespit edilmiştir. Eğitim düzeyine göre ortaya çıkan bu farkı yorumlamak için katılımcıların bu çalışmada yer alan verileri çok yeterli olmasa da bireylerin eğitim ve kariyer süreçlerinde aktif olması kaygılarını besleyebilecek olması sebebiyle karamsarlık şemasının şiddetinin artmasına yol açmış olabileceği göz önünde bulundurulabilir.

Yüksek standartlar şemasını ele aldığımızda ise anne katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı bir fark saptanmıştır. Doktora mezunu anne katılımcıların ilkokul, ortaokul ve lise mezunu anne katılımcılardan, üniversite mezunu katılımcıların ise ortaokul ve lise mezunu katılımcılardan daha fazla puan aldığı gözlemlenmiştir. Eğitim düzeyine göre ortaya çıkan bu farkı yorumlamak için katılımcıların bu çalışmada yer alan verileri çok yeterli olmasa da eğitim ve kariyer hayatının aktif olarak devam etmesi bireyin kendinden beklentilerinin artmasını tetiklemiş, kendi başarısı ile ilgili kaygılarının artmasına neden olmuş olabilir. Bu artışlar, bireyin var olan yüksek standartlar şemasının şiddetini arttırmış olabilir.

Duygusal yoksunluk, güvensizlik, kusurluluk, duyguları bastırma, bağımlılık, terk edilme, dayanıksızlık, başarısızlık, karamsarlık, yetersiz özdenetim, kendini feda, cezalandırılma, yüksek standartlar, onay arayıcılık alt boyutlarında genç yetişkinlerin yanıtları incelendiğinde eğitim düzeyine göre gruplar arası anlamlı bir fark saptanamamıştır. Bu durum, genç yetişkinlerin henüz çocukluktan çıktığı ve oluşan erken dönem uyum bozucu şemaların herhangi bir dış etmen ile değişmesinin henüz çok mümkün olmadığı gerçeği ile açıklanabilir. Ayrıca, genç katılımcıların yaş grubu 18-25 yaş arasındadır. Eğitim seviyeleri göz önüne alındığında bu katılımcılardan “doktora mezunu” olması mümkün değildir. “Yüksek lisans mezunu” olmaları ihtimali ise düşüktür. Bu bölümde, bu detay göz önüne alınarak incelenmelidir.

4.4. Annelerin ve Gençlerin Çocukluk Çağı Travmalarının Eğitim Durumları ile İlişkisinin Yorumlanması

Annelerin çocukluk çağı travmalarının eğitim durumuna göre değişip değişmediği incelendiğinde, anlamlı bir fark saptanamamıştır. Aynı şekilde, gençlerin çocukluk çağı travmalarının eğitim durumlarına göre anlamlı bir değişim göstermediği tespit edilmiştir.

Bunun sebebi olarak, bireyin kendi eğitim durumunun istismar ve/veya ihmale uğramış olması gerçeği ile ilişkisinin olmamasını gösterebiliriz. Her ne kadar eğitim ihmali de bir çeşit çocukluk çağı travması olarak literatürde tanımlanmış olsa da (Yıldırım, 2021) bu araştırmanın örneklemini bunu incelemek için yeterli büyüklükte değildir.

4.5. Gençlerin Çocukluk Çağı Travmalarının Cinsiyet ile İlişkisinin Yorumlanması

Araştırmaya katılan annelerin tümü kadın olduğu için çocukluk çağı travmalarının cinsiyet ile ilişkisi sadece genç katılımcılar üzerinden değerlendirilmiştir.

Fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal ve cinsel istismar alt boyutlarında gençler arasında cinsiyetle ilgili anlamlı bir fark saptanamamıştır. Bu istismar ve ihmal türlerinin ebeveynler tarafından cinsiyet ve cinsiyet rolleri fark etmeksizin uygulanabileceğini söyleyebiliriz.

Duygusal istismar alt boyutunda ise, erkek genç yetişkin katılımcıların kadın genç yetişkin katılımcılardan daha fazla puan aldığı tespit edilmiştir. Her ne kadar araştırmada katılımcılardan alınan veriler bu farkı yorumlamak için çok yeterli olmasa da sosyal cinsiyet rollerinin ve ebeveynlerin cinsiyete göre çocuklarından beklenti normlarının farklı olması bu farkı yaratan etmenlerden olarak düşünülebilir.

4.6. Gençlerin Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalarının Cinsiyet ile İlişkisinin Yorumlanması

Araştırmaya katılan annelerin tümü kadın olduğu için erken dönem uyum bozucu şemalarının cinsiyet ile ilişkisi sadece genç katılımcılar üzerinden değerlendirilmiştir.

Kusurluluk, bağımlılık, terk edilme, dayanıksızlık, başarısızlık, karamsarlık, yetersiz özenetim, kendini feda, cezalandırıcılık, yüksek standartlar, onay arayıcılık şemalarında genç yetişkinlerin puanlarının cinsiyetlerine göre değişim göstermediği tespit edilmiştir. Bahsedilen şemaların oluşumunda cinsiyetin yordayıcı olmadığını söyleyebiliriz.

Duygusal yoksunluk, güvensizlik ve duyguları bastırma şemalarının alt ölçeklerinde ise cinsiyete göre anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu gruplar değerlendirildiğinde erkek genç yetişkinlerin kadın genç yetişkinlere kıyasla bu şema alt ölçeklerinden daha fazla puan aldığı tespit edilmiştir. Bu durumu açıklarken, yine cinsiyet normlarından ve kültürel cinsiyet rollerinden bahsedebiliriz. Erkeklerin çocukluk döneminden itibaren daha fazla sorumluluk almasının beklenmesi, duygu paylaşımında daha tutarsız ve umursamaz bir ebeveyn ve çevre tutumu ile karşılaşma olasılıklarının daha fazla olması ve duygularını göstermesinin doğru olmayacağının öğretilmesi bu şemaların şiddetini arttıran etkenlerden olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma 18-25 yaş arası genç yetişkinlerin erken dönem uyum bozucu şemaları ve çocukluk çağı travmaları ile annelerinin erken dönem uyum bozucu şemaları ve çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Ayrıca, araştırma değişkenlerinin katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre değişip değişmediği de incelenen konulardan biridir. Araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, Young Şema Ölçeği Kısa Form-3 ve Çocukluk Çağı Travmaları (CTQ) çevrimiçi olarak katılımcılara iletilmiş, toplanan veriler analiz edilmiştir. Yapılan analizlere göre ulaşılan sonuçlar aşağıdaki maddelerde açıklanmıştır:

- Annelerin erken dönem uyum bozucu şemaları ile çocuklarının erken dönem uyum bozucu şemaları arasında düşük düzey pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Literatür taramasında karşılaşılan, annelerin erken dönem uyum bozucu şemalarının çocukların düşünme ve davranış yapısında yordayıcı olduğu bilgisi (Sayal, 2017) bu araştırma ile desteklenmiştir. Araştırmanın hipotezlerinden ilki anne ve çocukların erken dönem uyum bozucu şemaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bu bulgular ile doğrulanmış, hipotez kabul edilmiştir.
- Annelerin çocukluk çağı travmaları ile çocukların çocukluk çağı travmaları arasında düşük düzey pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırmanın ikinci hipotezi olan, anne ve çocuklarının çocukluk çağı travmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu varsayımı bulgular ile doğrulanmış, araştırmanın ikinci hipotezi kabul edilmiştir.
- Araştırmanın son hipotezi anne ve çocukların erken dönem uyum bozucu şemaları ve çocukluk çağı travmalarının sosyodemografik etmenlere göre anlamlı bir değişiklik göstermesidir. Araştırmada anne katılımcıların hepsinin kadın olması hipotezin annelerin erken dönem uyum bozucu şemaları ve çocukluk çağı travmaları arasında cinsiyete göre bir fark olup olmadığını incelememizi engeller. Gençlere baktığımızda ise sadece erken dönem uyum bozucu şemalarda cinsiyete göre bir fark gözlemlenemezken çocukluk çağı travmalarında ise sadece duygusal istismarın erkek genç katılımcılarda daha fazla puan gösterdiği gözlemlenmiştir. Eğitim duruma göre incelediğimizde ise hem genç katılımcıların hem de anne katılımcıların eğitim durumunun çocukluk çağı travmalarında bir etken olmadığı saptanmıştır. Gençlerde eğitim durumunun erken dönem uyum bozucu şemalara bir etkisi saptanmamışken, anne katılımcılarda sadece sosyal izolasyon,

kusurluluk, duyguları bastırma, dayanıksızlık, başarısızlık, yetersiz özdenetim, kendini feda, cezalandırıcılık ve onay arayıcılık şema alt boyutlarında eğitim durumuna göre anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir. Bu bulgular, araştırmanın üçüncü ve son hipotezinin savunduğu anne ve çocuklarının erken dönem uyum bozucu şemaları ve çocukluk çağı travmalarının sosyodemografik etmenlere göre değişim gösterdiğini kanıtlamaz niteliktedir. Araştırmanın üçüncü hipotezi bulgular ışığında reddedilmiştir.

- Mevcut araştırmanın birtakım kısıtlamaları olmuştur. İlki, araştırmanın çevrimiçi ortamda yürütülmüş olmasıdır. Bu, katılımcıların soruları tam olarak okumaması, anketi yanıtlamaya devam ederken anlamadıkları maddeleri sormayı göz ardı etmesi, puanlamaları yaparken kullandığı cihaz dolayısıyla ekranda en yüksek ve en düşük puanlamaları görüntüleyememesi gibi teknik sebeplerden etkilenmiş olabilir. Bunun yanı sıra, Young Şema Ölçeği'ni yanıtlarken henüz kendi farkında olduğu ve içgörü sahibi olduğu kadarıyla yanıtlamış olması cevapları etkileyebilir. Benzer şekilde, Çocukluk Çağı Travmaları ölçeğini doldururken zorlanmış, rahat edememiş, çevrimiçi ortamda bildirmek istememiş olması muhtemeldir.

Araştırmaya başlamadan önce yapılan literatür taramasında gençler ve annelerinin erken dönem uyum bozucu şemaları ve çocukluk çağı travmaları arasında ilişki olup olmadığını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buradan yola çıkarak, güncel çalışmanın bu konuda yapılan ilk araştırma olduğu söylenebilir. Bu araştırma konularında çalışmaların artmasının hem psikoloji bilimi literatürüne hem de psikoterapi müdahalelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma hipotezi ve örnekleme değiştirilerek gençler ve babalarının erken dönem uyum bozucu şemaları ve çocukluk çağı travmaları atasındaki ilişkiler araştırılabilir. Anne ve babanın karakteristik ebeveynlik rolleri üzerinden iki araştırma sonuçları karşılaştırılabilir.

Bu araştırma örnekleminde 18-25 yaş arası gençler bulunmaktadır. Araştırma yeniden genç yetişkinlik döneminden çıkmış, yaşı daha büyük gençler ile tekrar düzenlenebilir. Araştırmalardaki gençlerin yaşları baz alınarak kişilik özellikleri ve karakter gelişimi açısından sonuçlar karşılaştırılabilir.

Bu araştırmada, çocukluk ağı travmalarının anne ve gençlerin eğitim durumuna göre anlamlı bir değişim göstermediği tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak, ebeveynlerin eğitim durumunun çocuklarının çocukluk ağı travmalarına etkisi araştırılabilir.

Gelecekte benzer alanda yapılacak çalışmalarda sosyolojik ve kültürel etmenlerin eklenmesi, bireylerin şema ve travmalarının demografik farklılıklarını anlamlandırmayı kolaylaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- American Psychological Association. Trauma. Retrieved July 15, 2013, from <http://www.apa.org/topics/trauma/>
- Ağırman, A., ve Maner, F. (2010). Eating disorders and emotional neglect: a case report. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 23(2), 121.
- Aral, N. (1997). Fiziksel istismar ve çocuk. Ankara.
- Arar, H., (2019). *Ruminasyonun gelişimsel zemini; ruminatif düşünme biçiminin çocukluk çağı ruhsal travmaları ve çocuklukta algılanan ebeveyn kabul reddi ile i ilişkisinin i ncelenmesi*. (Yüksek lisans tezi), Üsküdar Üniversitesi.
- Arntz, A., Klokman, J. ve Sieswerda, S. (2005). An experimental test of the schema mode model of borderline personality disorder. *Journal of Behavior Therapy*, 36, 226– 339.
- Arntz, A., ve Jacob, G. (2013). Schema Therapy for Personality Disorders: A review. *International Journal of Cognitive Therapy* 6(2)171-185.
- Arntz, A. ve Jacob, G. (2019). Uygulamada Şema terapi, şema mod yaklaşımına giriş rehberi. *Ankara, Nobel Yayıncılık*.
- Arntz, A. ve Genderen, H. V., (2009). Schema therapy for borderline personality disorder. *USA, Johnn Wiley & Sons*.
- Arslan, R., (2017). *Algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve kişiler arası bağımlılık eğilimi arasındaki i ilişkiler: şema terapi modeli çerçevesinde bir i nceleme*. [Yüksek Lisans Tezi], Hacettepe Üniversitesi.
- Aust, S., Härtwig, E. A., Heuser, I., ve Bajbouj, M. (2013). The role of early emotional neglectin alexithymia. *Psychological trauma: theory, research, practice, and policy*, 5(3), 225.
- Bal, S. (2010). Çocukluk örselenme yaşantıları, ana-baba-ergen ilişki biçimleri ve sosyal destek algısının kuraldışı davranışlarla ilişkisi. [Yüksek Lisans Tezi], Çukurova Üniversitesi,

- Bartlett, F. C. (1932). Remembering: An experimental and social study. *Cambridge: Cambridge University*.
- Bayhan, P. (1998). “ *Sosyal Hizmet Dergisi*”, Sayı 8.
- Beck, A. T. ve Dozois, D. J. (2011). Cognitive therapy: Current status and future directions. *Annual Review of Medicine*, 62, 397-409.
- Bricker, D. C. ve Young, J. E. (2012). A Client’s Guide to Schema Therapy.
- Bülbül, F., Çakır, Ü., Ülkü, C., Üre, I., Karabatak, O., ve Alpak, G. (2013). Yineleyen ve ilk atak depresyonda çocukluk çağı ruhsal travmalarının yeri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 93-9.
- Caner, M. (2009). *Evli bireylerde kendi ebeveynlerini algılama biçimleri, erken dönem uyum bozucu şemalar ve eşe yönelik değerlendirmeler arasındaki ilişkiler: şema terapi modeli çerçevesinde bir inceleme*, [Yüksek Lisans Tezi], Hacettepe Üniversitesi.
- Chasan, N. (2010). *Alkol bağımlılığı ile çocukluk çağı travmaları ilişkisi*. [Yüksek Lisans Tezi], Maltepe Üniversitesi.
- Cüceloğlu, D. (1993). İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kavramları.
- Çardak, G., (2002). *Annelerin çocuklarına yönelik duygusal istismarı ile çocuklarda görülen davranış problemleri arasındaki ilişki*. [Yüksek lisans tezi], Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Derman, O. (2010). Adolesanlarda fiziksel ve duygusal istismar. *Katkı Pediatri Dergisi*, 32(5), 633-636.
- Dobson, K. S. ve Dozois, D. J. (2010). Historical and Philosophical Bases of the Cognitive-behavioral Therapies. *Handbook of Cognitive-Behavioral Therapies*, 3-38.
- Eslek, D. (2018). *Erken ergenlik döneminde çocuk cinsel i stismarını önleme programı etkililiğinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi], Ege Üniversitesi.

- Farrell, J. M., Reiss, N. ve Shaw, I. A. (2018). *Şema Terapi, Klinisyenin Rehberi*. Psikonet Yayınları.
- Fink, L. A., Bernstein, D., Handelsman, L., Foote, J., ve Lovejoy, M. (1995). Initial reliability and validity of the childhood trauma interview: a new multidimensional measure of childhood interpersonal trauma. *The American journal of psychiatry*, 25(3), 234-251.
- Flores, R. E. U. ve Machuca, I. G. N. (2011). Estudio descriptivo de la prevalencia y tipos de maltrato en adolescentes con psicopatología. *Salud Mental*, 34(3), 219- 225.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment: A conceptual framework. *Child abuse & neglect*, 26(6-7), 697-714.
- Güler (2020). Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rollerine ile Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar, Şema Başa Çıkma Biçimleri ve Beden İmgesi Baş Etme Stratejilerinin İlişkisi.
- Güler, N. Uzun Boztaş, S. ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.
- Gülirmak, K., (2019). Web tabanlı uygulanan duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programının duygusal istismar farkındalık düzeyine ve çocuk yetiştirme tutumuna etkisi. [Yüksek lisans tezi], Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Karaca, B., Gürsoy, M. (2019). Mükemmeliyetçiliği Şema Terapiyle Ele Almak: Bir Vaka Üzerinden Anlatım. <https://doi.org/10.31682/ayna.558846>
- Kara, B., Biçer, Ü. ve Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-151.
- Karatzias, T., Jowett, S., Begley, A. ve Deas, S. (2016). Early maladaptive schemas in adult survivors of interpersonal trauma: foundations for a cognitive theory of psychopathology. *European journal of psychotraumatology*, 7(1), 30713.

Kars Ö. (1996). *Çocuk İstismarı: Nedenleri ve Sonuçları*.

Kavaklı, A., Pek, H., ve Bahçecik N, (1995). *Hırpalanmış Çocuk Sendromu*.

Korkut, Ş., (2012). *Lise öğrencilerinde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade biçimleri ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi], Çukurova Üniversitesi.

Kaya, F. (2010). *Çocukluk döneminde yaşanan istismarın kişilerarası ilişki tarzları üzerindeki etkisi: erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü* [Doktora Tezi], Ankara Üniversitesi.

Koerner, N., Tallon, K. ve Kusec, A. (2015). Maladaptive Core Beliefs and their Relation to Generalized Anxiety Disorder. *Cognitive behaviour therapy*, 44(6), 441–455.

Martin, R. ve Young, J. (2010). Schema Therapy. *Handbook of Cognitive-Behavioral Therapies*, New York: The Guilford Press.

Miller, T. W., ve Velkamp, L. J. (1993). Family violence: Clinical indicators among military and post-military personnel. *Military Medicine*, 158(12), 766–771.

Muris, P. (2006). Maladaptive schemas in non-clinical adolescents: Relations to perceived parental rearing behaviours, big five personality factors and psychopathological symptoms. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 13(6), 405-413.

Örsel, S., Karadağ, H., Kahiloğulları, K. ve Aktaş A (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12(2), 130-136.

Öztürk, S., (2007). *Çocuklarda Duygusal İstismar*. [Yüksek lisans tezi], Fırat Üniversitesi.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. Der Yayınları. İstanbul.

- Polat, O. (2017). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı-1: Tanımlar* (2. Baskı), Seçkin Yayıncılık.
- Rafaeli, E., Bernstein, D. P. ve Young, J. (2011). *Schema Therapy: Distinctive Features*. Routledge.
- Renner, F., Arntz, A., Leeuw, I., ve Huibers, M. (2013). Treatment for chronic depression using schema therapy. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 20(2), 166–180.
- Roelofs, J., Lee, C., Ruijten, T. ve Lobbetael, J. (2011). The mediating role of early maladaptive schemas in the relation between quality of attachment relationships and symptoms of depression in adolescents. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 39(4), 471-479.
- Saçarçelik, G., Türkcan, A., Güveli, H., ve Yeşilbaş, D. (2013). Bir ergen ve genç erişkin ikinci basamak psikiyatri polikliniğine başvuran hastalarda kasıtlı kendine zarar verme davranış ile çocukluk çağı travma yaşantılarının yaygınlığı ve arasındaki ilişkinin araştırılması. *Noro Psikiyatri Arsivi*, 50(3), 222.
- Salimoğlu, K. B. (2015). Lise öğrencilerinin uyum bozucu şemalarının karşılaştırmalı olarak güncelenmesi, kırgızistan ve türkiye örneği, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 131-154.
- Sayal, B. (2017). *Anne Babaların erken dönem uyumsuz şemalarının çocuk davranış sorunları ile ilişkisinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi], İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Scannapieco M, Connell-Carrick K. Focus on the first years: Correlates of substantiation of child maltreatment for families with children 0 to 4. *Child Youth*, 152(2), 256-263.
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu A. ve Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: young şema ölçeği kısa form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.
- Şahin, C., (2009). Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin umutsuzluk düzeyleri. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, (27), 271-286.

- Şar, V., Öztürk, E., ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenirliği. *Türkiye Klinikleri*, 32(4), 1054-1063.
- Şenkal, İ. (2013). *Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları ve bağlanma biçiminin depresyon ve kaygı belirtileri ile ilişkisinde aleksitiminin aracı rolünün incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi], Hacettepe Üniversitesi.
- Taştan, B. (2021). *Ebeveynlerin erken dönem uyum bozucu şemaları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki*. [Yüksek lisans tezi], Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Türkçil (2021). *Çocukluk çağı travmaları olan yetişkinlerde çocukluk çağı travmaları, ruminatif düşünce biçimi ve umutsuzluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi], İstanbul Üniversitesi,
- United Nations International Children's Emergency Found (2010). *Türkiye çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması*.
- Uzun, Ş. (2002). *Ergenlerde algılanan duygusal istismar ile kendilik imgesi arasındaki ilişkinin incelenmesi*.
- Van Vreeswijk, M., Broersen, J. ve Schurink, G. (2019). *Mindfulness ve Şema Terapi Uygulama Rehberi*. Psikonet Yayınları.
- World Health Organization. (2006). *Çocuklara Kötü Muamelenin Önlenmesi: Bu konuda harekete geçilmesine ve kanıt toplanmasına yönelik bir kılavuz*.
- Yargıç, İ., Ersoy, E., ve Batmaz Oflaz, S. (2012). Çocukluk çağı travmalarının intihar girişimi ve kendine zarar verme davranışı ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 191-204.
- Yaşar, E., (2016). *Çocukluk dönemindeki istismar, ihmal ve travmanın aleksitimiyle ilişkisi*. [Yüksek lisans tezi], Üsküdar Üniversitesi.
- Yıldırım, Ç. & Ulukoğlu, B. (2021). *Çocuk ihmal ve istismarı ve ihmal*. Türkiye Klinikleri.

- Young, J. E. (1999). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach*. Florida: Professional Resources Press.
- Young, J. E., Klosko, J. S., ve Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York, NY: Guilford Press.
- Young, J. E. ve Klosko, J. S. (2014). *Hayatı Yeniden Keşfedin*. Psikonet Yayınları.
- Young E.J., Klosko S.J. ve Weishaar E.M. (2019). *Şema terapi: Terapistin rehberi*. (V.T. Soylu, Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Yurdakök, K. (2010). Çocuk İstismar ve İhmali, Tanım ve Risk Faktörleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 32 (4), 423-434.

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgi Formu

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

- Kadın
- Erkek
- Diğer

Eğitim Durumunuz:

- Okur-yazar değil
- İlkokul Mezunu
- Ortaokul Mezunu
- Lise Mezunu
- Üniversite Mezunu
- Yüksek Lisans Mezunu
- Doktora Mezunu

EK 2: Young Şema Ölçeği Kısa Form - 3

YSO

Yönerge: Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olmadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin **duygusal olarak** ne hissettiğinize dayanarak cevap verin.

Bir kaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın.

1 den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

1- Benim için tamamıyla yanlış

2- Benim için büyük ölçüde yanlış

3- Bana uyan tarafı uymayan tarafından biraz fazla

4- Benim için orta derecede doğru

5- Benim için çoğunlukla doğru

6- Beni mükemmel şekilde tanımlıyor

1. ____ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
2. ____ Beni terkedeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.
3. ____ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum
4. ____ Uyumsuzum.
5. ____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.
6. ____ İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum
7. ____ Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
8. ____ Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.
9. ____ Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşitlarım kadar, başaramadım.
10. ____ Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.
11. ____ Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.
12. ____ Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).
13. ____ Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.
14. ____ Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana "hayır" denilmesini çok zor kabullenirim.
15. ____ Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16. ____ Paramın olması ve önemli insanlar tanıyor olmak beni değerli yapar.

17. ____ Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim.
18. ____ Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hakkederim.
19. ____ Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20. ____ Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.
21. ____ İnsanlara karşı tedbiri elden bırakmam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.
22. ____ Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23. ____ Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.
24. ____ İşleri halletmede son derece yetersizim.
25. ____ Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.
26. ____ Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissediyorum.
27. ____ Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28. ____ Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29. ____ Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30. ____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31. ____ En iyisini yapmalıyım, "yeterince iyi" ile yetinemem.
32. ____ Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.
33. ____ Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yılgınlığa düşer ve vazgeçerim.
34. ____ Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35. ____ İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.
36. ____ Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.
37. ____ Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38. ____ Yakınlarımin beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım
39. ____ Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40. ____ Bir yere ait değilim, yalnızım.

41. ____ Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.
42. ____ İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.
43. ____ Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.
44. ____ Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.
45. ____ Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız
46. ____ İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
47. ____ Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
48. ____ İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
49. ____ Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
50. ____ İstedikimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
51. ____ Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimden fedakarlık etmekte zorlanırım
52. ____ Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim.
53. ____ Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.
54. ____ Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
55. ____ Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
56. ____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.
57. ____ Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir.
58. ____ Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.
59. ____ Kendimi sevebilecek biri gibi hissetmiyorum.
60. ____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.
61. ____ Gündelik işler için benim kararlarım güvenilemez.
62. ____ Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.
63. ____ Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum-Benim kendime ait bir hayatım yok.

64. _____ Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.
65. _____ Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
66. _____ Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.
67. _____ Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
68. _____ Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.
69. _____ Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.
70. _____ Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71. _____ Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.
72. _____ Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.
73. _____ Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74. _____ İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.
75. _____ Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76. _____ Kendimi hep grupların dışında hissederim.
77. _____ Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.
78. _____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.
79. _____ Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.
80. _____ Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.
81. _____ Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82. _____ Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83. _____ Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.
84. _____ Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85. _____ Kendimi sorumluluktan kolayca sıyrıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.

86. ____ Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87. ____ Kararlarıma nadiren sadık kalabilirim.
88. ____ Bir dolu övgü ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89. ____ Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.
90. ____ Ben cezalandırılmayı hakeden kötü bir insanım.

EK 3: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)

ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ *

Sorulara nasıl yanıt verilecek?

Bu sorular **çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce)** başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içersine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

	Hiç bir zaman	Nadiren	Zaman zaman	Sıklıkla	Çok sık olarak
Çocukluğumda yada ilk gençliğimde...					
1. Yeterli yemek bulamazdım.	1	2	3	4	5
2. Ailedekiler bana “salak”, “beceriksiz” yada “tıpsız” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.	1	2	3	4	5
3. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur yada uyuşturucu alırlardı.	1	2	3	4	5
4. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan birisi vardı.	1	2	3	4	5
5. Kirlı giysiler <u>içersinde</u> dolaşmak zorunda kalırdım.	1	2	3	4	5
6. Sevdiğimi <u>hissediyordum</u> .	1	2	3	4	5
7. Ana babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.	1	2	3	4	5
8. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora yada hastaneye gitmem gerekmişti.	1	2	3	4	5
9. Ailedekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda <u>morartı</u> yada sıyrıklar oluyordu.	1	2	3	4	5
10. Kayış, sopa, kordon yada başka sert bir cisimle vurularak <u>cezalandırılıyordum</u> .	1	2	3	4	5
11. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.	1	2	3	4	5
12. Ailedekiler birbirlerine karşı saygılı davranırlardı.	1	2	3	4	5
13. Ailedekiler bana kırıcı yada saldırganca sözler söylerlerdi.	1	2	3	4	5
14. Vücutta kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
15. Ailedekiler beni her türlü kötülükten korumaya çalışırlardı.	1	2	3	4	5
16. Bana o kadar kötü vuruluyor yada <u>dövülüyordum</u> ki öğretmen, komşu yada bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.	1	2	3	4	5
17. Ailemde birisi benden nefret ederdi.	1	2	3	4	5
18. Ailedekiler kendilerini birbirlerine yakın <u>hissederlerdi</u> .	1	2	3	4	5
19. Birisi bana cinsel amaçla dokundu yada kendisine dokunmamı istedi.	1	2	3	4	5
20. Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla yada benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.	1	2	3	4	5
21. Çocukluğum mükemmeldi.	1	2	3	4	5
22. Birisi beni cinsel şeyler yapmaya yada cinsel şeylere bakmaya zorladı.	1	2	3	4	5
23. Birisi bana cinsel tacizde bulundu.	1	2	3	4	5
24. Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
25. Benim ailem dünyanın en iyisiydi.	1	2	3	4	5
26. Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.	1	2	3	4	5
27. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.	1	2	3	4	5
28. Gerektiği halde doktora götürülmezdim.	1	2	3	4	5

ÖZ GEÇMİŞ

Begüm Ece ÇALIŞKAN, ilköğretim ve lise eğitimlerini Bursa’da tamamlamıştır. 2018 yılında, burslu olarak okuduğu Koç Üniversitesi Psikoloji bölümünden mezun olmuştur. Lisans eğitimi boyunca Özel Bursa Doruk Hastanesi ve çeşitli psikolojik danışmanlık merkezlerinde stajyer psikolog olarak görev almıştır. Koç Üniversitesi bünyesinden bulunan Engelli Çocuk ve Ailelerine Destek Merkezi’nde (EÇADEM) gönüllü olarak çalışmıştır. İleri düzey İngilizce, orta düzey İtalyanca ve İspanyolca bilmektedir. 2020 yılında İstanbul Kent Üniversitesi Klinik Psikoloji tezli yüksek lisans programına başlamıştır. Bursa Esentepe Hastanesi’nde başlayan çalışma hayatında, Bursa Balans Psikoloji’de devam etmektedir.